

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С.З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітнього ступеня «Магістр»

на тему: «ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В
СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ (НА ПРИКЛАДІ *****
РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»

Виконав: студент гр. Оп-61

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

ШВЕД А.П.
(Прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доцент ПРОКОПИШИН О.С.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: *****
(Прізвище та ініціали)

Львів 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С.З. ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступень «Магістр»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.зав. кафедри _____
(підпис)

«18» березня 2025 року

З А В Д А Н Н Я

на кваліфікаційну роботу здобувача

Шведа Анатолія Петровича

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи «ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ (НА ПРИКЛАДІ ***** РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ)»

Керівник роботи ПРОКОПИШИН ОКСАНА СТЕПАНІВНА к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУВМБ імені С.З.Гжицького від «14» березня 2025 року № 194-4

2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи до «05» грудня 2025 року

3. Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові та літературні джерела за
темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична
звітність досліджуваного сільськогосподарського підприємства, Інтернет-джерела,
методичні рекомендації

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити) ВСТУП
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАПАСІВ ЯК РЕСУРСІВ СТАЛОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. 1.1. Економічна сутність, оцінка запасів та
завдання їх обліку і внутрішнього контролю. 1.2. Нормативно-правове і
літературне забезпечення раціоналізації обліку й контролю запасів. 1.3.
Методика досліджень. РОЗДІЛ 2. СТАН ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ВИРОБНИЧИХ
ЗАПАСІВ У *****. 2.1. Оцінка забезпеченості та аналіз ефективності
використання запасів у досліджуваному підприємстві. 2.2. Організація
системи первинного та складського обліку наявності та руху виробничих
запасів підприємства. 2.3. Методологічні засади організації синтетичного й
аналітичного обліку виробничих запасів на підприємстві. 2.4. Комплексна
методика проведення внутрішнього контролю виробничих запасів на
підприємстві. РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКОВОГО
ПРОЦЕСУ Й КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ. 3.1. Розроблення положень з
формування ефективної облікової політики в частині обліку запасів. 3.2.

Організація обліку й контролю запасів з використанням комп'ютерних технологій. 3.3. Оптимізація обліку оборотних активів з використанням міжнародних стандартів фінансової звітності. 3.4. Шляхи вдосконалення внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства. ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, схеми, рисунки

6. Дата видачі завдання «17» березня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікованої роботи	Строк виконання етапів роботи
1	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для дипломної роботи).	17.03.25-30.04.25 р.
2	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	01.05.25 – 30.06.25 р.
3	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи.	01.08.25 – 31.10.25 р.
4	Кінцеве оформлення дипломної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	03.11.25 – 05.12.25 р.
5	Підготовка до захисту в ЕК. Перевірка кваліфікаційної роботи на плагіат. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	08.12.25 р.

Студент

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

ШВЕД А.П.
(прізвище та ініціали)

ПРОКОПИШИН О.С.
(прізвище та ініціали)

УДК 658.784:347.724](477.83)

101 сторінка текстової частини, 18 рисунків, 22 таблиці, 90 джерел.

Облік і контроль виробничих запасів в системі управління (на прикладі ***** району Львівської області). Швед А.П. – Кафедра обліку і оподаткування. – Львів, ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького, 2025.

Текстова частина роботи включає вступ, три розділи, висновки і пропозиції, а також список використаних джерел.

У першому розділі розкрито економічний зміст виробничих запасів, наведено їх класифікацію та методи оцінки, а також описано застосовану методику дослідження. Проведено огляд чинної нормативно-правової бази та спеціальної літератури з обраної теми. Обґрунтовано вибір і доцільність використаних методів наукового дослідження.

У другому розділі здійснено аналіз структури та ефективності використання запасів у ***** району Львівської області. Розглянуто організацію системи первинного обліку наявності та руху запасів на підприємстві, методику ведення аналітичного й синтетичного обліку, порядок відображення запасів у фінансовій звітності, а також проведення інвентаризації матеріальних цінностей на складах. У ході дослідження виявлено низку недоліків в організації обліку запасів.

Третій розділ присвячено вдосконаленню організаційного забезпечення обліку виробничих запасів у товаристві. Розроблено пропозиції щодо формування ефективної облікової політики в частині управління запасами. Обґрунтовано економічну доцільність упровадження автоматизованої системи обліку запасів як інструменту підвищення точності облікових даних і ефективності управління ресурсами.

На основі проведеного теоретичного аналізу та практичного дослідження сформульовано відповідні висновки та розроблено пропозиції щодо покращення організації обліку виробничих запасів.

Анотація

У роботі досліджено теоретичні засади формування виробничих запасів сільськогосподарського підприємства та їх роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу. Проведено аналіз структури й ефективності використання запасів у ***** району Львівської області. Розглянуто організацію первинного обліку наявності та руху запасів, методику ведення аналітичного й синтетичного обліку, а також порядок відображення запасів у фінансовій звітності підприємства. Оцінено дієвість системи контролю за збереженням запасів і правильністю їх списання на виробництво. На основі проведених досліджень розроблено рекомендації щодо вдосконалення облікової політики в частині управління виробничими запасами. Обґрунтовано економічну доцільність упровадження автоматизованої системи обліку запасів, що сприятиме підвищенню точності облікових даних та ефективності використання ресурсів підприємства.

Ключові слова: запаси, виробничі запаси, оцінка, первинний, синтетичний і аналітичний облік, облікова політика.

Annotation

The paper examines the theoretical foundations of forming production inventories at an agricultural enterprise and their role in ensuring the continuity of the production process. An analysis of the structure and efficiency of inventory use was carried out at ***** in the Zolochiv district of Lviv region. The study considers the organization of primary accounting for the availability and movement of inventories, the methodology of analytical and synthetic accounting, as well as the procedure for presenting inventories in the enterprise's financial statements. The effectiveness of the control system over inventory preservation and their accurate write-off to production is assessed. Based on the conducted research, recommendations for improving the accounting policy in the area of production inventory management have been developed. The economic feasibility of implementing an automated inventory accounting system, which will enhance the accuracy of accounting data and the efficiency of resource use, is substantiated.

Key words: stocks, production stocks, estimation, primary, synthetic and analytical accounting, accounting policy.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАПАСІВ ЯК РЕСУРСІВ СТАЛОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1. Економічна сутність, оцінка запасів та завдання їх обліку і внутрішнього контролю.....	10
1.2. Нормативно-правове і літературне забезпечення раціоналізації обліку й контролю запасів.....	24
1.3. Методика досліджень.....	28
РОЗДІЛ 2. СТАН ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У *****	32
2.1. Оцінка забезпеченості та аналіз ефективності використання запасів у досліджуваному підприємстві.....	32
2.2. Організація системи первинного та складського обліку наявності та руху виробничих запасів підприємства.....	43
2.3. Методологічні засади організації синтетичного й аналітичного обліку виробничих запасів на підприємстві.....	50
2.4. Комплексна методика проведення внутрішнього контролю виробничих запасів на підприємстві	55
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ Й КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ.....	58
3.1. Розроблення положень з формування ефективної облікової політики в частині обліку запасів.....	58
3.2. Організація обліку й контролю запасів з використанням комп'ютерних технологій.....	64
3.3. Оптимізація обліку оборотних активів з використанням міжнародних стандартів фінансової звітності.....	69
3.4. Шляхи вдосконалення внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства.....	75
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	83
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК.....	91

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Виробничі запаси є базовою складовою господарської діяльності будь-якого підприємства, оскільки формують матеріальну основу безперервності та ритмічності виробничого процесу. Як елемент оборотних активів, вони поєднують у собі двоїсту природу: з одного боку — це ресурси, що забезпечують поточну виробничу діяльність, а з іншого — це активи, у яких тимчасово акумульовані кошти підприємства. Тому їх оптимальний обсяг, раціональна структура та ефективне використання безпосередньо впливають на фінансові результати, ліквідність та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

Необхідність створення та підтримання певного рівня виробничих запасів визначається потребою забезпечення безперервності технологічного циклу. Водночас надмірні запаси зумовлюють заморожування капіталу, збільшення витрат на зберігання та ризик морального старіння. Саме тому організація їх обліку потребує системного підходу, що передбачає формування якісної, повної та своєчасної інформації для управління.

У процесі трансформації національної системи бухгалтерського обліку відповідно до вимог міжнародних стандартів актуалізуються питання вдосконалення методики оцінки, обліку та контролю виробничих запасів. Незважаючи на запровадження П(С)БО та оновлення нормативної бази, низка практичних аспектів обліку запасів у сільськогосподарських підприємствах залишається недостатньо дослідженою та потребує подальшого наукового обґрунтування.

Отже, актуальність обраної теми зумовлена необхідністю удосконалення організаційно-методичних підходів до ведення обліку та внутрішнього контролю операцій із виробничими запасами на сучасному етапі розвитку економіки та реформування бухгалтерського обліку в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування та розроблення організаційно-методичних засад обліку й контролю виробничих запасів у сільськогосподарському підприємстві.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

- обґрунтувати економічну сутність, роль та класифікаційні підходи до виробничих запасів;
- визначити напрямки раціоналізації управління запасами;
- проаналізувати методику ведення бухгалтерського обліку операцій з виробничими запасами;
- здійснити оцінку ефективності використання запасів у досліджуваному підприємстві;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення організації обліку запасів.

Об'єкт дослідження — процес придбання, виготовлення та використання виробничих запасів у ***** району Львівської області.

Предмет дослідження — сукупність організаційних, методичних та аналітичних аспектів системи бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів в умовах сучасного господарювання.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є діалектичний підхід до пізнання економічних явищ, відповідно до якого виробничі запаси розглядаються як динамічна система, що змінюється під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. У процесі дослідження використано такі методи:

- теоретичного узагальнення та порівняння — для вивчення економічної сутності та класифікації запасів;
- економічного аналізу — для оцінки кількісних і якісних параметрів використання запасів;
- методів статистичних групувань і порівнянь — для систематизації даних щодо формування запасів;
- графічного та табличного методів — для наочного представлення результатів дослідження;

- індукції та дедукції — при формуванні висновків щодо порядку обліку операцій із запасами;
- комплексно-системного підходу — для аналізу чинної нормативної бази та стандартів бухгалтерського обліку;
- абстрактно-логічного методу — для розроблення практичних рекомендацій і формулювання висновків.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу становлять наукові публікації з питань обліку та контролю запасів, чинні нормативно-правові акти, офіційні дані органів влади, статистична та бухгалтерська звітність *****, матеріали електронних ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає в удосконаленні підходів до організації та методики обліку виробничих запасів, що знайшло відображення у таких положеннях:

- узагальнено та уточнено зміст поняття «виробничі запаси» з урахуванням історичних та нормативних аспектів;
- обґрунтовано необхідність посилення контролю за повним, своєчасним та достовірним оприбуткуванням матеріальних ресурсів;
- запропоновано методичні підходи до раціональної оцінки виробничих запасів;
- удосконалено порядок визначення фактичної собівартості використаних матеріалів та їх залишків;
- уточнено порядок формування первісної вартості запасів із урахуванням повного переліку витрат;
- удосконалено методологію калькулювання собівартості продукції протягом звітного періоду.

Практичне значення результатів. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для вдосконалення системи обліку запасів, що забезпечить своєчасне отримання об'єктивної інформації, сприятиме зниженню собівартості продукції та підвищенню загальної ефективності виробничо-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАПАСІВ ЯК РЕСУРСІВ СТАЛОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, оцінка запасів та завдання їх обліку і контролю

В умовах функціонування підприємств усіх форм власності та галузей економіки виробничі запаси становлять одну з найважливіших складових їхнього майнового комплексу. Як найбільш вагома частина оборотних активів, запаси забезпечують безперервність господарських процесів та визначають рівень матеріального забезпечення підприємства. Вони є ключовим елементом матеріальних ресурсів, що формують економічний потенціал суб'єкта господарювання.

У бухгалтерському обліку виробничі запаси виступають складовою оборотних активів, визначення яких наведене у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Згідно з ним, оборотні активи — це грошові кошти та їх еквіваленти, що не мають обмежень у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу або не більше ніж за дванадцять місяців з дати балансу. Визнання активу можливе лише за умови ймовірності отримання економічних вигід у майбутньому та здатності достовірно оцінити його вартість, що підкреслює економічну природу оборотних активів як засобів праці та фондів обігу, завдяки яким формується готова продукція та прибуток підприємства.

Методологічні засади формування інформації про запаси та порядок її відображення у фінансовій звітності встановлено П(С)БО 9 «Запаси»[62]. Відповідно до пункту 4 цього стандарту, запаси охоплюють активи, які:

- призначені для продажу в процесі звичайної роботи підприємства;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшої реалізації;

- призначені для використання у виробничому процесі, виконанні робіт, наданні послуг чи забезпеченні адміністративних потреб.

Пункт 6 П(С)БО 9[62] містить перелік об'єктів, які належать до запасів, зокрема:

- матеріали, сировина, комплектуючі та інші ресурси, які використовуються для виготовлення продукції або забезпечення роботи підприємства;
- незавершене виробництво у вигляді неготових деталей, вузлів, технологічних процесів, а також витрат на виконання робіт або надання послуг, до яких ще не визнано доходу;
- виготовлена на підприємстві готова продукція, призначена для реалізації та така, що відповідає технічним і якісним показникам, визначеним договором або нормативними документами;
- товари, придбані для подальшого продажу;
- малоцінні та швидкозношувані предмети зі строком корисного використання не більше одного року або одного операційного циклу;
- поточні біологічні активи, оцінені за правилами П(С)БО 9[62], а також продукцію сільського та лісового господарства після первинного визнання.

Запаси вважають активом, коли є висока ймовірність отримання економічних вигід від їх використання та їхня вартість може бути достовірно визначена.

Раціональна організація бухгалтерського обліку виробничих запасів неможлива без науково обґрунтованої класифікації, яка забезпечує інформаційні потреби управління й визначає послідовність виконання облікових процедур.

Класифікація слово яке походить від лат. *classis* — розряд, *facere* — робити — це науковий поділ об'єктів на класи, групи та підгрупи за визначеними спільними ознаками. З позицій формальної логіки класифікація

є інструментом систематизації знань, що дозволяє оптимізувати побудову облікової системи.

Згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [55], виробничі запаси поділяють на такі групи: сировина і матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі, паливо, тара і тарні матеріали, будівельні матеріали, матеріали, передані в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення та інші матеріали.

В аграрних підприємствах класифікація запасів має ряд галузевих особливостей. Найчастіше виділяють такі групи:

- насіння та садивний матеріал;
- корми (концентровані, грубі, соковиті, мінеральні, тваринного походження тощо);
- мінеральні добрива (азотні, фосфорні, калійні);
- медикаменти для потреб тваринництва;
- нафтопродукти (бензин, дизельне паливо, газ, мастила, технічні рідини);
- тверде паливо (вугілля, торф, дрова, брикети);
- сільськогосподарську сировину для переробки (зерно, технічні культури, сировина для сушіння або олійного виробництва тощо);
- запасні частини, будівельні та ремонтні матеріали;
- інші матеріали загальновиробничого і адміністративного призначення (канцтовари, бланки тощо).

У науковій літературі існують відмінності у трактуванні понять «запаси», «матеріальні ресурси», «матеріальні цінності». Це зумовлює наукові дискусії щодо економічної сутності категорії «запаси». Узагальнення найбільш поширених наукових визначень наведено в таблиці 1.1.

Трактування (визначення) сутності запасів

Джерело	Визначення сутності запасів
1	2
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси"[62]	Згідно з П(С)БО 9 «Запаси» запаси — це активи, які: – призначені для подальшого продажу у процесі звичайної діяльності; – перебувають у процесі виробництва готової продукції; – утримуються для споживання у виробництві, виконанні робіт, наданні послуг або для забезпечення адміністративних потреб підприємства.
Бондаренко Н. М., Яресько А. М. [2]	Запаси як матеріальні цінності — це оборотні ресурси у вигляді сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів та готової продукції, що тимчасово не використовуються у виробництві та зберігаються на складах для подальшого застосування.
Дмитренко А. В., Балабась І. В.[16]	Запаси як матеріальні ресурси в різних стадіях обігу — це сукупність сировини, основних і допоміжних матеріалів, напівфабрикатів і готової продукції, які перебувають на стадії зберігання, виробництва або очікують реалізації споживачу.
Коваль Н. І. [26]	Запаси як резерви ресурсів підприємства — це створені на підприємстві матеріальні резерви, призначені для забезпечення безперервності виробничого процесу та підтримання необхідного рівня матеріально-технічного постачання.

Продовження табл. 1.1.

1	2
Кудницький О. О., Горинь М. О., Мисак Г. І. [30]	Запаси як ресурси для задоволення майбутніх потреб — будь-який матеріальний ресурс (сировина, заготовки, напівфабрикати, готова продукція), призначений для задоволення поточної або майбутньої потреби підприємства.
Мовчанюк А. В. [45]	Запаси як оборотні активи операційного циклу — це складова оборотних активів, що використовується переважно протягом одного операційного циклу підприємства та забезпечує його виробничо-господарську діяльність.
Подольчук О. А. [59]	Запаси як тимчасово невикористані ресурси — це матеріальні, фінансові, трудові та інші ресурси, які наразі не задіяні у виробничому чи особистому споживанні, але мають потенціал подальшого використання.
Томчук В., Михайлишена А. [83]	Запаси як ресурси підприємства, вилучені з обігу — це тимчасово не використані, але призначені для майбутнього застосування матеріальні ресурси (сировина, паливо, електроенергія, обладнання, машини), що забезпечують виробничі потреби.

Під час здійснення виробничого процесу підприємства використовують різноманітні види матеріальних ресурсів. Частина з них повністю споживається у процесі виготовлення продукції (сировина, основні та допоміжні матеріали, комплектувальні вироби), інші — лише змінюють свою форму або входять до складу виробу без істотних зовнішніх трансформацій (наприклад, запасні частини), а окрема група матеріальних цінностей взагалі не включається до маси чи хімічного складу готової продукції, але забезпечує

перебіг виробництва. До таких належать малоцінні та швидкозношувані предмети.

У структурі запасів підприємства найбільшу частку становлять виробничі запаси, які забезпечують безперервність технологічного процесу та формують матеріальну основу виробництва. Ефективне управління ними передбачає не лише своєчасне поповнення запасів, а й належну організацію їх обліку та групування.

Важливою складовою аналітичної роботи є класифікація виробничих запасів, що здійснюється за технологічними ознаками, призначенням та роллю у виробничому процесі. Такий підхід дає змогу оптимізувати роботу складського господарства, підвищити точність та інформативність аналітичного обліку, забезпечити обґрунтованість нормування, планування і контролю запасів, а також створити умови для ефективного управління матеріальними ресурсами.

Класифікацію виробничих запасів, яка використовується у практиці підприємств і відповідає вимогам нормативних документів та методичних підходів, наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація виробничих запасів

№ п/п	Класифікаційні групи запасів	Вид запасів	Характеристика
1.	За призначенням і причинами утворення	Постійні	Частина виробничих запасів, призначених для забезпечення безперервності виробничого процесу між черговими поставками
		Сезонні	Запаси, що формуються у зв'язку із сезонним виробництвом або сезонним транспортуванням продукції.
2.	За місцем знаходження	Складські	Виробничі запаси, розташовані на складах підприємства.
		У виробництві	Запаси, які перебувають у процесі обробки.

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4
3.	За рівнем наявності на підприємстві	Нормативні	Виробничі запаси, що відповідають запланованим нормам і забезпечують безперебійну роботу підприємства.
		Понаднормові	Запаси, що перевищують встановлені нормативні обсяги.
4.	Відносно до балансу	Балансові	Матеріальні цінності, які є власністю підприємства і відображаються у балансі.
		Позабалансові	Запаси, що не належать підприємству, але знаходяться у його розпорядженні в певних обставинах.
5.	За походженням	Первинні	Запаси, отримані від інших підприємств, які не потребують обробки.
		Вторинні	Матеріали та вироби, придатні для повторного використання у виробничому процесі.
6.	За складом і структурою	Виробничі запаси	Запаси сировини, основних та допоміжних матеріалів, власних і придбаних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, палива, запасних частин, тари, тарних матеріалів та малоцінних швидкозношуваних предметів (МШП).
		Запаси незавершеного виробництва	Частина продукції, яка ще не пройшла всі стадії обробки та не прийнята відділом технічного контролю (ВТК).
		Запаси готової продукції	Готова продукція, прийнята ВТК і збережена на складі.
		Товарні запаси	Товари, що знаходяться в обігу, а також продукція, яка перебуває в дорозі.

Виробничі запаси, залежно від їх функціонального призначення та ролі у процесі створення продукції, поділяють на низку класифікаційних груп. Такий поділ забезпечує можливість раціонального управління матеріальними ресурсами, підвищує якість планування, контролю та ефективність бухгалтерського обліку.

1. Сировина та основні матеріали.

До цієї групи належать предмети праці, які безпосередньо входять до складу виготовленої продукції та утворюють її матеріальну основу. Саме вони визначають фізичні, технологічні та якісні характеристики кінцевого продукту.

2. Допоміжні матеріали.

Це матеріали, які не формують основу виробу, але забезпечують перебіг виробничих процесів. Вони можуть:

- приєднуватися до основних матеріалів, змінюючи їх властивості;
- витрачатися як знаряддя праці в процесі виробництва;
- забезпечувати обслуговування виробництва (мастильні, очисні, ремонтні матеріали тощо).

3. Паливно-мастильні матеріали (ПММ).

Хоча за економічною сутністю вони належать до допоміжних матеріалів, їх виділяють в окрему групу у зв'язку з суттєвим впливом на технологічний цикл, енергетичне забезпечення та господарські потреби підприємства.

4. Тара і тарні матеріали.

Це матеріали, призначені для пакування, транспортування та зберігання продукції. Тара одноразового використання не виділяється в окрему групу, а включається до собівартості матеріальних ресурсів.

5. Будівельні матеріали.

До них належать конструкції, деталі та обладнання, що підлягають монтажу, а також інші матеріальні цінності, призначені для потреб капітального будівництва та ремонтно-будівельних робіт.

6. Запасні частини.

Це матеріальні ресурси, призначені для проведення ремонтів, технічного обслуговування обладнання та заміни зношених вузлів і деталей.

7. Матеріали, передані у переробку.

Це оборотні активи, що тимчасово передаються підприємством-постачальником сторонній переробній організації для виготовлення готової продукції. Після переробки матеріали повертаються у формі продукту з новими властивостями.

8. Матеріали сільськогосподарського призначення.

Ця група характерна для аграрних підприємств і включає насіння, корми, садивний матеріал, ветеринарні засоби, добрива, засоби захисту рослин, придбані у межах звичайної діяльності.

З огляду на значну номенклатуру матеріалів, що може охоплювати сотні та тисячі найменувань, виникає необхідність чіткого та деталізованого групування запасів. Для забезпечення оперативного управління матеріальними ресурсами їх класифікують за низкою ознак: групою, підгрупою, маркою, сортом, розміром, технологічним профілем тощо. Такий підхід створює інформаційну базу для ефективного планування, нормування, аналітики та контролю.

Одним із ключових елементів методології бухгалтерського обліку є оцінка запасів, яка забезпечує трансформацію натуральних вимірників у вартісне вираження. Вибір методу оцінки прямо впливає на величину собівартості продукції, визначення фінансових результатів та ефективність управління оборотними активами.

Учений М. Ф. Огійчук [51] пропонує класифікувати оцінки за такими ознаками:

- за об'єктом вимірювання: індивідуальні, агреговані;
- за суб'єктом визначення: історичні, калькуляційні;

- за критерієм формування: об'єктивні, суб'єктивні;
- за моментом визначення: минулі, поточні, майбутні;
- за методом розрахунку: первісна, відновлювальна, реалізаційна, рентна оцінка.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси»[62], матеріально-виробничі запаси оцінюються за нижчою з двох величин: собівартістю або чистою вартістю реалізації.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 визначає чисту вартість реалізації як суму, яку підприємство очікує отримати від продажу запасів у звичайних умовах діяльності. Справедлива вартість відображає суму, за якою запаси можуть бути обмінені між обізнаними та зацікавленими сторонами на активному ринку.

Попри значний рівень гармонізації положень П(С)БО 9[62] та МСБО 2[44], окремі аспекти методики оцінки запасів мають певні відмінності, що узагальнені у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Порівняння відмінностей оцінки виробничих запасів в окремих нормативних актах

Характеристика	П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
1	2	3
Відображення знецінення запасів	У разі зростання чистої вартості реалізації запасів після їх попереднього уцінення П(С)БО 9 передбачає можливість часткового або повного сторнування раніше визнаного зменшення їх вартості. Відповідно до п. 28 Стандарту, сума збільшення чистої вартості реалізації, але не більша за суму попереднього зменшення, підлягає відновленню. Таке відновлення вартості запасів відображається як інший операційний дохід із одночасним збільшенням їх	Відповідно до п. 33 МСБО 2 «Запаси», якщо обставини, що раніше зумовили зменшення вартості запасів до рівня нижчого за їх собівартість, припинили існувати, або якщо з'явилися надійні підтвердження зростання чистої вартості реалізації унаслідок змін економічних умов, підприємство повинне здійснити сторнування раніше визнаного уцінення. Сума такого відновлення не може перевищувати величину попереднього зменшення вартості запасів. Відновлення

Продовження табл.1.3

1	2	3
	балансової вартості.	відображається шляхом збільшення балансової вартості запасів та одночасного визнання доходу у звітному періоді.
Оцінка витрат, пов'язаних із переробкою запасів	не регламентується, а визначається відповідно до П(С)БО 16 «Витрати».	визначена п. 12–14
Методи оцінки під час вибуття	методи оцінки запасів включають: – за ідентифікованою собівартістю конкретної одиниці запасів; – за середньозваженою собівартістю; – за собівартістю перших за часом надходження запасів (ФІФО); – за нормативними витратами; – за ціною продажу (п. 16).	конкретна ідентифікація (п. 23); ФІФО (п. 25), середньозважена собівартість (п. 27)

Згідно з МСБО 2 «Запаси»[44], на дату складання балансу запаси слід оцінювати за меншою величиною між їхньою собівартістю та чистою вартістю реалізації (складові собівартості наведені в табл. 1.4).

Сума, на яку балансова вартість запасів є вищою за чисту вартість реалізації, відображається у витратах звітного періоду. Водночас визначення чистої вартості реалізації є досить суб'єктивним, оскільки навіть фахівцям складно точно прогнозувати очікувану ціну продажу та витрати, пов'язані з реалізацією запасів.

В Україні для оцінки списання виробничих запасів застосовують п'ять методів:

Таблиця 1.4

Складові собівартості запасів

Складові собівартості запасів	Сутність
Витрати на придбання (<i>Cost of purchase</i>)	До собівартості запасів входять ціна придбання, ввізне мито та інші податки, а також витрати на транспортування, навантажувально-розвантажувальні роботи та інші дії, безпосередньо пов'язані з придбанням. Торговельні знижки враховуються шляхом їх вирахування при визначенні витрат на придбання.
Витрати на переробку (<i>Cost of conversion</i>)	Витрати на переробку включають витрати, безпосередньо пов'язані з випуском конкретних видів продукції, а також виробничі накладні витрати, як постійні, так і змінні.
Інші витрати (<i>Other costs</i>)	Витрати на збут включаються до собівартості тільки в тій мірі, в якій вони пов'язані з реалізацією товару.

- за ідентифікованою собівартістю конкретних запасів;
- за середньозваженою собівартістю;
- за собівартістю перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- за нормативними витратами;
- за ціною продажу.

Беручи до уваги нерівномірність надходження запасів протягом року через сезонність у сільськогосподарських підприємствах, найбільш доцільним вважається використання методу середньозваженої собівартості.

Виробничі запаси в бухгалтерському обліку оцінюють на кожному етапі їх надходження, використання чи зберігання, дотримуючись принципів, визначених П(С)БО 9 «Запаси»[62] (рис. 1.1).

Первісна вартість придбаних запасів формується з фактичних витрат, до яких належать: сума, що сплачується постачальнику згідно з укладеним договором (за мінусом непрямих податків); суми ввізного мита; непрямі податки, пов'язані з придбанням запасів і не підлягають відшкодуванню; транспортно-заготівельні витрати; а також інші витрати, безпосередньо

Рис. 1.1 Оцінка запасів відповідно до П(С)БО 9 "Запаси"[62]

спрямовані на придбання запасів і приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням.

Матеріальні цінності, внесені до статутного капіталу, відображаються в обліку за справедливою вартістю, узгодженою між засновниками.

Запаси, отримані підприємством безоплатно, підлягають оцінці за їх справедливою вартістю.

У разі надходження запасів в обмін на подібні активи їх оцінка здійснюється за балансовою вартістю переданих запасів. Якщо ж обмін відбувається на неподібні матеріальні цінності, оцінка проводиться виходячи зі справедливої вартості переданих запасів, з урахуванням суми грошових коштів або їх еквівалентів, доплачених чи отриманих під час операції.

Первісна вартість запасів визначається залежно від способу їх надходження, що зумовлює застосування різних підходів до оцінки. У випадку, коли на дату оприбуткування неможливо достовірно встановити первісну вартість, запаси тимчасово оцінюють за справедливою вартістю з

подальшим коригуванням до первісної оцінки після отримання необхідної інформації.

Облік придбаних запасів із урахуванням формування транспортно-заготівельних витрат може вестися за одним із трьох методів. Підприємство самостійно обирає відповідний варіант і закріплює його у своєму Наказі про облікову політику.

Одиницею обліку запасів визначається їх найменування або однорідна група (вид). Для всіх одиниць запасів, що мають однакове функціональне призначення та однакові умови використання, застосовується лише один обраний метод їх вибуття.

Якщо на дату балансу ринкова (реалізаційна) ціна запасів знижується або очікувана економічна вигода від їх використання стає меншою за початково прогнозовану, запаси підлягають оцінці за чистою вартістю реалізації. Основні завдання бухгалтерського обліку і контролю запасів розглянемо на рис. 1.3.

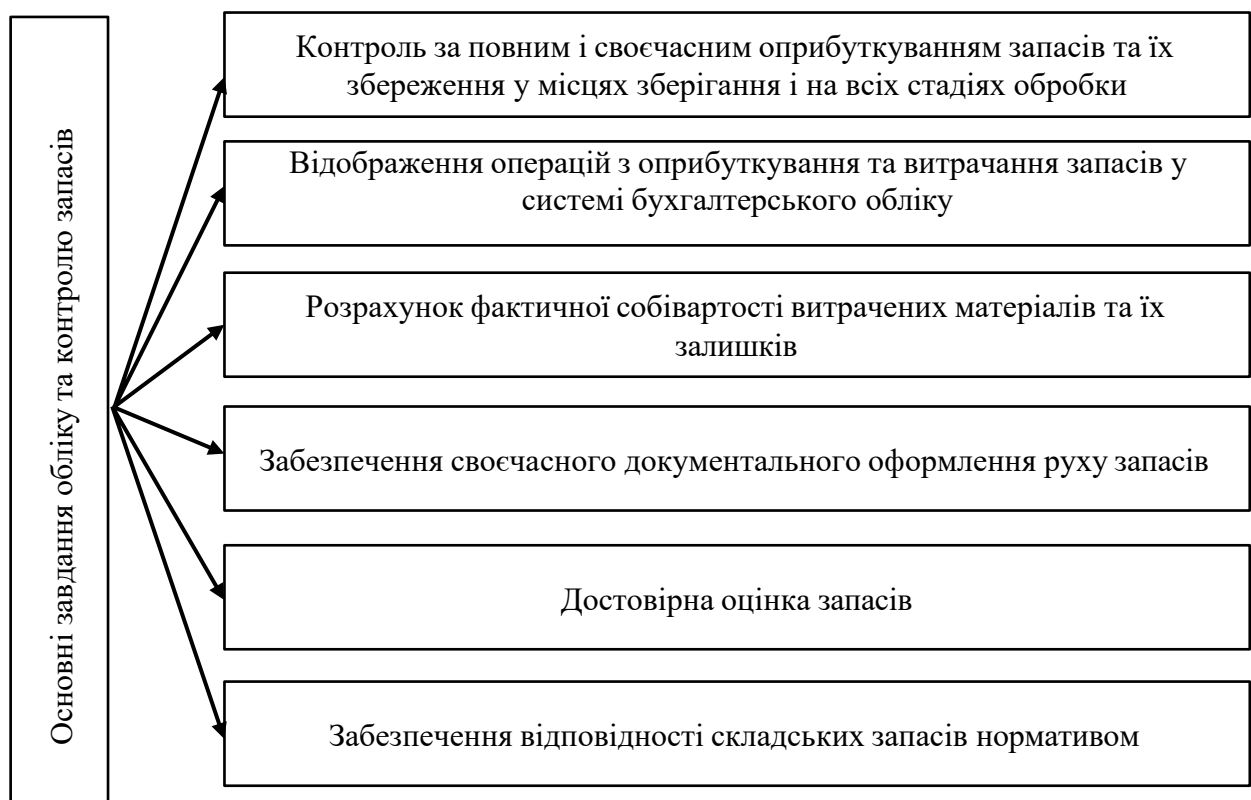

Рис.1.3 Основні завдання бухгалтерського обліку та контролю запасів

На організацію та ведення обліку і контролю виробничих запасів значний вплив справляє чинна нормативно-правова база.

1.2. Нормативно-правове і літературне забезпечення раціоналізації обліку й контролю запасів

Теоретичною базою магістерського дослідження стали законодавчі, нормативні та інструктивні документи, а також підручники й навчальні посібники, у яких висвітлено питання організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємствах, зокрема обліку виробничих запасів. Додатково використано статті фахових журналів та інші інформаційні джерела.

Регулювання обліку виробничих запасів відповідно до нормативно-правових актів аграрних підприємств, на нашу думку, доцільно розглядати на трьох рівнях — глобальному, національному та локальному (рис. 1.4).

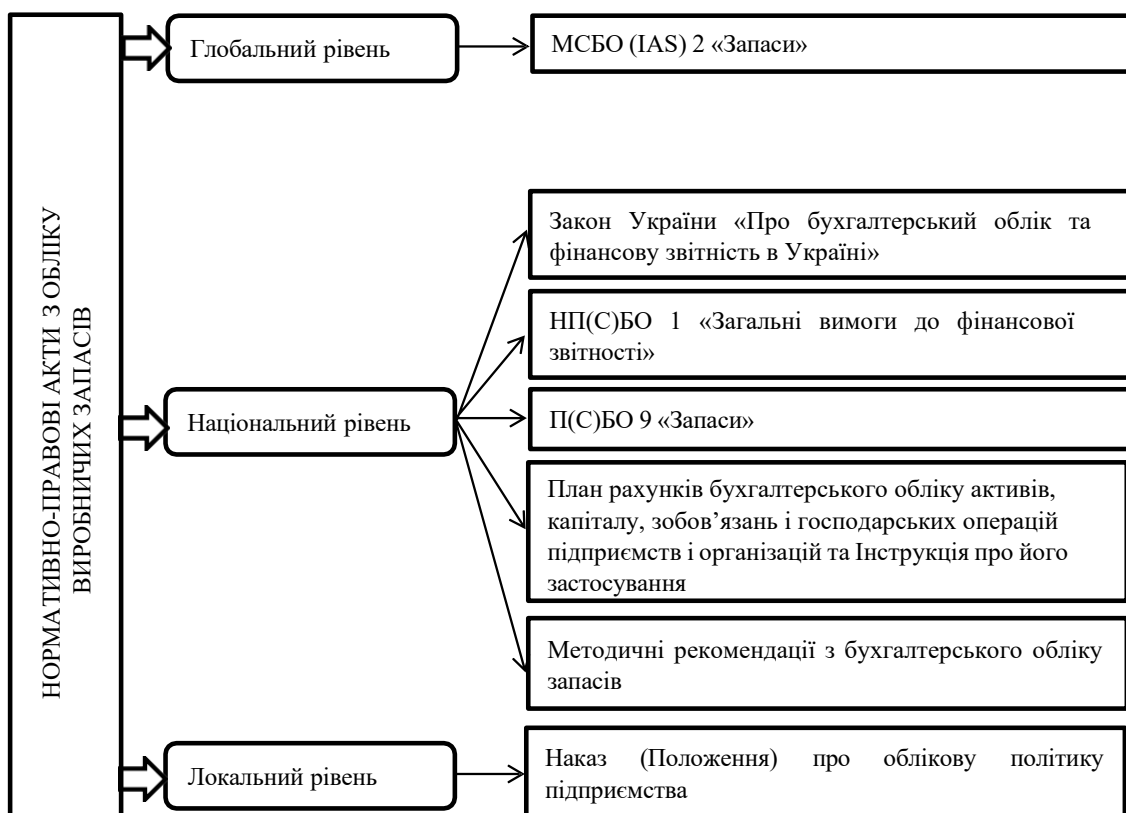

Рис. 1.4 Рівні нормативно-правового регулювання обліку виробничих запасів

Аналізуючи нормативну базу, неможливо оминати міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, оскільки національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку розроблені на їх основі з урахуванням специфіки економічного середовища України. Саме тому П(С)БО 9 «Запаси»[63] має низку спільних положень з МСБО 2 «Запаси» [44], зокрема щодо критеріїв визнання запасів, визначення ключових термінів, рекомендацій із застосування методів оцінки, а також вимог до розкриття інформації у фінансовій звітності.

Характеристики основних нормативно-правових актів, що регулюють облік виробничих запасів, узагальнено в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Характеристика нормативно-правової бази з обліку та аудиту запасів

№	Назва нормативного документа	Характеристика документа
1	2	3
1.	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" №996-XP7 ВР від 16 липня 1999р. [66]	Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання бухгалтерської звітності в Україні.
2.	Інструкція "Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку" План рахунків бухгалтерського обліку та інструкції. Наказ Міністерства фінансів України №246 від 20 жовтня 1998р. Та від 30.11.99р. №291[22]	Визначає основні рахунки та субрахунки обліку запасів.
3.	Інструкція "По інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків". Наказ Міністерства фінансів України від 11.02.94р. №69 із змінами і доповненнями від 26.06.2000р. №115[18]	Визначає порядок проведення інвентаризації запасів, та основні вимоги, щодо оформлення результатів інвентаризації.

Продовження табл. 1.5

1	2	3
4.	Інструкція про порядок реєстрації виданих, повернутих і використаних довіреностей на одержання цінностей. Наказ Міністерства фінансів №87 від 16.05.1996р. [20]	Визначає механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей.
5.	Порядок проведення до оцінки залишків матеріальних цінностей Наказ Міністерства фінансів № 69 від 12.08.1994р. [51]	Регулює порядок проведення до оцінки залишків матеріальних цінностей
6.	Наказ Міністерства статистики України "Про затвердження типових первинних документів з обліку сировини і матеріалів". Наказ Міністерства статистики України №193 від 21.06.96р. [52]	Визначає перелік та форму типових первинних документів, які можуть використовуватися підприємствами при обліку сировини та матеріалів.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [66], активами вважаються ресурси, які контролюються підприємством у результаті минулих подій і використання яких, як очікується, забезпечить надходження економічних вигід у майбутньому. Отже, запаси визнаються активом за умови існування ймовірності отримання підприємством економічної вигоди від їх використання.

Для забезпечення повного та системного відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. затверджено План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [55]. Цим документом визначено перелік синтетичних рахунків та субрахунків, згрупованих у дев'ять класів: необоротні активи; запаси; кошти, розрахунки та інші активи; власний капітал і забезпечення зобов'язань; довгострокові зобов'язання; поточні зобов'язання; доходи і результати діяльності; витрати за елементами; витрати діяльності.

Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» [22] визначає призначення та порядок ведення кожного рахунку і субрахунку. Зокрема, малоцінні та швидкозношувані предмети обліковуються на рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», а готова продукція та товари — на рахунках 26 «Готова продукція» та 28 «Товари» відповідно.

Важливе місце у нормативному забезпеченні посідають Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р. № 2 [39]. Ці рекомендації визначають методичні засади оцінки, документального оформлення та організації обліку виробничих запасів.

Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 р. № 88 [63], регламентує порядок оформлення господарських операцій та вимоги до первинних документів. Документ визначає правила створення, приймання, оброблення, відображення й зберігання первинних документів, облікових реєстрів і бухгалтерської звітності незалежно від форми власності підприємств.

Питання обліку виробничих запасів висвітлюється у працях багатьох науковців, зокрема Ткаченко Н.М. у виданні «Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність» [82], Цветкова Н. у посібнику «Сучасна організація обліку та складання звітності для прийняття управлінських рішень» [86] та інших.

У статті Харитонові А. «Облік запасів із застосуванням національних стандартів» [87] розглянуто порядок ведення обліку запасів відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» [62], а також питання щодо їх оцінки при придбанні, вибутті та відображенні у балансі.

У джерелі [3] наведено перелік нормативних актів та документів, що регулюють правові, податкові та бухгалтерські вимоги щодо операцій із

виробничими запасами на всіх етапах їх руху. Значну цінність становить аналітичний матеріал, який включає статті провідних фахівців у сфері бухгалтерського та податкового обліку. У збірнику розкрито питання оформлення та обліку операцій із тарою, запасними частинами та іншими видами матеріалів, а також методику нормування запасів і управління їх оборотністю. Багато статей містять практичні приклади, що наочно демонструють порядок документування та обліку операцій із запасами.

1.3. Методика досліджень

Методична база економічного дослідження спирається на систему методів збирання та опрацювання економічної інформації. Вибір конкретного методу визначається характером досліджуваної проблеми, ступенем її теоретичного опрацювання, рівнем висвітлення у спеціальній літературі, наявністю відповідної первинної інформації, а також ресурсними можливостями дослідника.

Під методикою економічного аналізу розуміють комплекс методів, прийомів і способів, що формують алгоритм розв'язання окремої аналітичної задачі або їх сукупності.

До ключових завдань економічного аналізу належать: встановлення причин недостатнього забезпечення підприємства окремими видами ресурсів; формування організаційних, технологічних та економічних заходів щодо мобілізації виявлених резервів; підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів; підтримання ліквідності й платоспроможності підприємства; зменшення витрат виробництва за рахунок оптимізації обсягу та структури запасів; скорочення простоїв обладнання та втрат робочого часу, спричинених дефіцитом матеріалів; запобігання пошкодженням та крадіжкам.

Інформаційною основою аналізу виступають дані річної звітності підприємства, прогнозні та планові документи соціально-економічного розвитку, нормативно-довідкові матеріали, дані бухгалтерського обліку,

лімітно-забірні картки, інвентаризаційні відомості, складські книги та інші джерела.

Характеристики виробничих запасів оцінюють за натуральними (кількісними), якісними та вартісними показниками. В умовах нестабільності цін на матеріальні ресурси особливої ваги набувають натуральні та якісні параметри. За їх допомогою визначають обсяг запасів, їх структуру, ступінь забезпеченості підприємства конкретними видами матеріальних ресурсів, а також придатність до використання.

Економічний аналіз ефективності використання запасів ґрунтується на сукупності методів аналітичного дослідження, застосування яких залежить від доступної інформації та цілей аналізу (рис. 1.5). Розглянемо докладніше основні методи та моделі економічного аналізу запасів.

Логічні методи належать до базових та найпоширеніших інструментів економічного аналізу, без яких проведення аналітичних досліджень є неможливим. Вони використовуються для дослідження структури, динаміки та ефективності використання запасів на підприємстві. До них відносять:

- методи порівняння;
- методи елімінування;

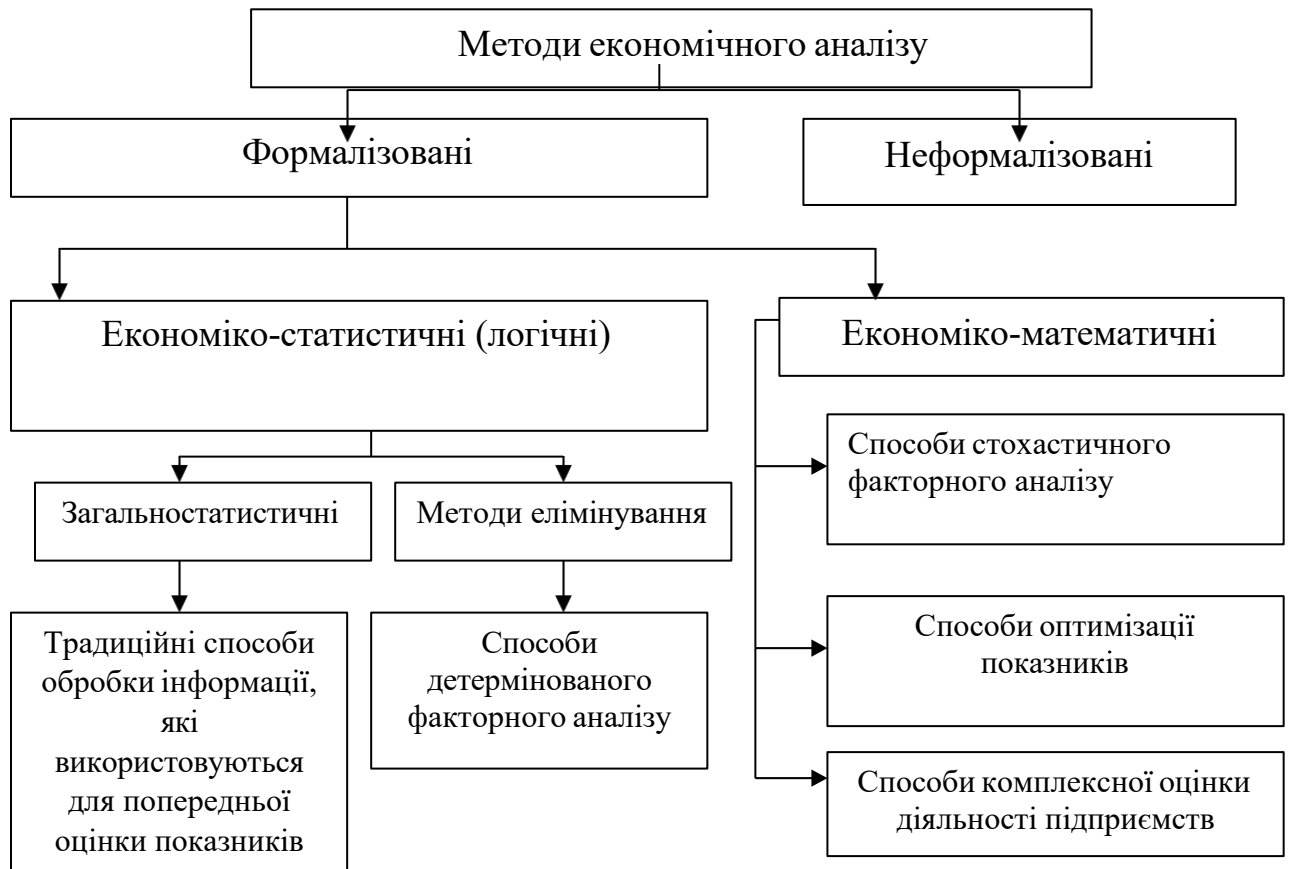

Рис. 1.5. Класифікація методів економічного аналізу

- статистичні методи;
- балансові методи.

Метод порівняння є універсальним способом дослідження економічних явищ, що дозволяє простежити їхні зміни та тенденції розвитку. Його застосування потребує коректного вибору бази порівняння. За допомогою цього методу можна визначити:

- абсолютні відхилення показників;
- відносні зміни;
- еластичність.

Методи елімінування використовують для аналізу впливу окремих факторів у детермінованих системах.

Статистичні методи застосовують для виявлення закономірностей розвитку економічних процесів, оцінки якісних характеристик динаміки та визначення взаємозв'язків між параметрами.

Балансові методи (сальдові) використовуються тоді, коли всі фактори зміни показника, окрім одного, відомі. Вони дають змогу підтримувати кількісні співвідношення, оцінювати резерви та забезпечувати пропорційність економічного розвитку.

Для кращого розуміння тенденцій і закономірностей економічних процесів застосовують графічні методи — засоби наочного подання даних, що дозволяють швидко оцінити залежності між показниками.

У сучасній управлінській практиці значна частина рішень приймається інтуїтивно, через брак часу чи недостатність інформаційного забезпечення. Тому все ширшого застосування набувають методи експертних оцінок, побудовані на фаховому досвіді спеціалістів. До них належать:

- метод колективних експертних оцінок;
- метод “мозкового штурму”;
- морфологічний метод аналізу;
- метод семикратного пошуку;
- метод асоціацій та аналогій;
- метод колективного блокнота;
- метод контрольних запитань.

Експертні методи дозволяють оцінити можливі варіанти підвищення ефективності використання запасів та сформулювати оптимальну політику управління ними.

Бухгалтерія забезпечує аналітичний процес первинною інформацією та здійснює оцінку матеріальних запасів з позицій їх вартості, що впливає на фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність підприємства. На основі фінансового аналізу приймаються управлінські рішення щодо оптимізації вкладень у виробничі запаси.

Метод бухгалтерського обліку охоплює такі ключові елементи: ведення узагальнювального обліку в системі рахунків, використання первинних документів, застосування принципу подвійного запису та формування звітності у вигляді балансу.

У дослідженні застосовано такі методи бухгалтерського обліку: оцінка та калькулювання, документування, балансове узагальнення, подвійний запис.

РОЗДІЛ 2. СТАН ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ЗАПАСІВ У *****

2.1. Оцінка забезпеченості та аналіз ефективності використання запасів у досліджуваному підприємстві

*****розташоване у ***** району Львівської області і відноситься до територіальної громади *****, є компанією, яка зареєстрована за кодом *. Дата реєстрації *р.

Засновником товариства є *. Розмір статутного капіталу на сьогоднішній день підприємства становить *грн. Головною метою діяльності даного підприємства є отримання прибутку, яка досягається шляхом вирощування і продажу сільськогосподарської продукції.

Основним видом діяльності підприємства є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Компанія зареєстрована на загальній системі оподаткування.

*****вірізняється вигідним географічним розташуванням та функціонує в сприятливій кліматичній зоні, що створює оптимальні умови для вирощування високоврожайної продукції рослинництва. Родючість ґрунтів, якими володіє підприємство, додатково підсилює його виробничий потенціал та забезпечує стабільно високі результати.

Господарство станом на *р. має в наявності – *га сільськогосподарських угідь. Земельні ресурси та їх структура відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства. Основна частина сільськогосподарських угідь використовується для вирощування зернових культур. У таблиці 2.1 представлено динаміку землекористування підприємства за трирічний період.

Таблиця 2.1

Розміри та структура земельного фонду ***
у 2022-2024 р.р.**

Угіддя	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 до 2022 рр., %
	га	%	га	%	га	%	
Сільськогосподарських угідь	515,0	100	565,0	100	610,0	100	118,4
з них:							
- у т.ч. узяті в оренду	515,0	100	565,0	100	608,4	99,7	118,1
- рілля	515,0	100	565,0	100	610,0	100	118,4

Як видно із даних таблиці станом на 1.01.2025 р. у розпорядженні господарства знаходиться 610,0 га сільськогосподарських угідь, з них 610,0 га під ріллею, якщо аналізувати в динаміці то бачимо, що кількість сільськогосподарських угідь в 2024 році відносно 2022 року збільшилась на 18,4% або на 95 га. Вся земля в основному взята в оренду.

В господарстві на початку 2025 року працювало 10 працівників.

Рациональне використання матеріальних ресурсів значною мірою залежить від спеціалізації підприємства, що відображає його виробничу структуру.

У сільськогосподарських підприємствах спеціалізацію прийнято оцінювати за низкою показників, серед яких ключовим є структура товарної продукції. Саме частка продукції окремої галузі у загальному обсязі реалізованої продукції визначає її роль і значення в діяльності господарства.

До додаткових показників спеціалізації належать структура валової продукції, розподіл трудових витрат між галузями, структура виробничих ресурсів і капіталовкладень за певний період, а також структура посівних площ. Рівень спеціалізації підприємства встановлюють на підставі питомої ваги вартості товарної продукції провідних галузей у загальному обсязі продукції, реалізованої господарством.

Певне уявлення про рівень спеціалізації господарства можна отримати, проаналізувавши структуру валової продукції, розподіл виробничих і трудових витрат, а також структуру виробничих фондів і посівних площ (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз структури товарної продукції та виробничого напрямку
*******за 2022-2024 р.р.**

Продукція	2022 р.		2023 р.		2024 р.		В середньому за три роки	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Зернові та зернобобові	503,3	60,6	318,7	71,1	668,2	89,4	496,7	73,5
у т.ч. пшениця озима	193,3	23,3	190,8	42,6	189,9	25,4	191,3	28,3
- кукурудза	310,0	37,3	127,9	28,5	478,3	64,0	305,4	45,2
Культури технічні	327,2	39,4	129,4	28,9	79,2	10,6	178,6	26,4
- соя	132,0	15,9	129,4	28,9	79,2	10,6	113,5	16,8
- соняшник	195,2	23,5	-	-	-	-	-	-
Всього	830,5	100,0	448,1	100,0	747,4	100,0	675,3	100,0

З даних таблиці 2.2 видно, що господарство займається вирощуванням продукції рослинництва, протягом аналізованого періоду в структурі товарної продукції за останні три роки найбільшу питому вагу займає виробництво продукції зернових та зернобобових, які в структурі товарної продукції за 2024 р. становило 89,4%, де чільне місце займає вирощування кукурудзи – 25,4%, серед технічних культур основне місце займає вирощування сої, яка в структурі товарної продукції рослинництва становить 10,6%, вирощуванням продукції соняшника за досліджуваний період підприємство займалося тільки в 2022 році в наступних роках соняшник на даному підприємстві не вирощувався.

Отже, можна зробити висновок що виробничий напрям даного господарства – вирощування продукції рослинництва (зерновий).

Основними показниками, які характеризують ефективність виробництва, є валовий та чистий дохід, прибуток, рівень рентабельності.

Розмір валового доходу безпосередньо залежить від обсягу використаних матеріальних запасів у процесі виробництва. Фактично його визначають як різницю між вартістю валової продукції та витратами матеріальних ресурсів, що були спожиті для її отримання. В табл. 2.3 наведено основні економічні показники *****.

Таблиця 2.3

Основні економічні показники виробничо-господарської діяльності

*****у 2022-2024 р.р.

Показник	Роки			2024 р. в % до 2022 р.
	2022	2023	2024	
Середньорічна кількість працівників, чол.	8	7	9	112,5
Посівна площа усього, га в т.ч.	515,0	565,0	610,0	118,4
Пшениця озима	40,0	10,0	50,0	125,0
Кукурудза	211,0	210,0	102,0	48,3
Соя	143,0	345,0	458,0	320,3
Соняшник	121,0	-	-	-
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис.грн.	17 711,1	24 307,0	44 088,8	248,9
Інші операційні доходи, тис.грн.	1037,6	1053,9	1636,5	157,7
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	9107,9	15094,9	22342,4	245,3
Інші операційні витрати, тис.грн.	3605,7	3318,7	5431,2	150,6
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	4 997,5	5 893,4	16 315,2	326,5
Рівень рентабельності, %	54,9	39,0	73,0	133,0
Активи, тис.грн.	39 333,9	43 999,9	75 418,7	191,7
Рівень рентабельності активів, %	12,7	13,4	21,6	170,1
Фондовіддача, грн.	1,28	1,44	1,6	111,1
Фондомісткість, грн.	0,78	0,69	0,62	89,9

Провівши аналіз даних в таблиці 2.3 бачимо, що в 2024 р. в досліджуваному господарстві, порівняно з 2022 р. зросла кількість працівників на 2 особи, щодо посівних площ, тут можна відмітити, що площа посівів по

кожному виду культури теж зросла в звітному періоді, крім площі під кукурудзою, яка в 2024 р. зменшилась на 51,7% або на 109 га, крім того соняшник з 2023 року на даному підприємстві перестали вирощувати. Чистий дохід в 2024 році в порівнянні з 2022 роком зріс на 148,9%, зросла частка і по іншим показникам за цей же період, зокрема інші операційні доходи на 57,7%, собівартість реалізованої продукції на 145,3%, інші операційні витрати на 50,6%, зросли також чистий прибуток в 3,3 рази, рівень рентабельності на 33%, зросли активи на 91,7% а також зріс і рівень рентабельності активів на 70,1% .

За рахунок збільшення вартості валової продукції фондівіддача у 2024 р. у порівнянні з 2022 р. збільшилась на 11,1 %, а за рахунок збільшення вартості основних виробничих фондів показник фондомісткості навпаки зменшився 11,1 %.

Але в цілому, спостерігається тенденція до покращення основних економічних показників, що характеризують результати виробничо-господарської діяльності *****.

В табл. 2.4 наведено дані про забезпеченість підприємства оборотними засобами.

Таблиця 2.4

Аналіз забезпеченості ***оборотними виробничими засобами**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення	
				(+,-)	%
Вартість оборотних засобів, тис. грн.	14875,2	18143,3	17695,4	+ 2 820,2	118,9
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	17 711,1	24 307,0	44 088,8	+26 377,7	248,9
Коефіцієнт оборотності	1,2	1,4	2,5	+1,3	208,3
Тривалість обороту, днів	309	215	445	+230	207,0

Аналіз даних таблиці 2.4 свідчить про певні коливання вартості оборотних активів упродовж досліджуваного періоду. Водночас у 2024 році їх обсяг зріс на 18,9 % порівняно з 2022 роком, що вказує на достатність джерел формування поточних активів і, відповідно, забезпечення фінансування

господарської діяльності підприємства. Виручка від реалізації продукції за цей період також збільшилася у 2,5 рази.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів зріс удвічі, що означає: цикл трансформації готової продукції в грошові кошти у 2024 році становить 2,5 обороти. Тривалість одного обороту, хоча й демонструє певні коливання, залежить від динаміки коефіцієнта оборотності. У 2024 році вона досягла 445 днів, що на 107 % більше порівняно з 2022 роком.

Дані про величину та склад виробничих запасів *****представлені в табл. 2.5

Таблиця 2.5

Аналіз складу виробничих запасів *** (тис. грн.)**

Назва	На кінець 2023 року	На кінець 2024 року	Відхилення	
			(+, -)	%
Сировина і матеріали	7580	16540	+8960	218,2
Паливо	29120	40230	+11110	138,2
Тара і тарні матеріали	60	100	+40	166,7
Будівельні матеріали	6550	4140	-2410	63,2
Запасні частини	10230	19380	+9150	189,4
Матеріали с/г призначення	70	80	+10	114,3
Інші матеріали	40	50	+10	125,0
Разом	53650	80520	+26870	150,1

Аналіз структури виробничих запасів засвідчив, що їх загальна вартість у 2024 році зросла на 26 870 тис. грн, тобто на 50,1 %. Суттєве збільшення вартості запасних частин — на 89,4 % — ймовірно пов'язане з частішими ремонтами транспортних засобів, тракторів, комбайнів та іншої техніки. Значне підвищення вартості сировини та матеріалів (на 118,2 %) може свідчити про активізацію виробничої діяльності підприємства.

Вартість палива зросла на 38,2 %, що зумовлено істотним подорожчанням цього ресурсу. Спостерігається також збільшення вартості тари (на 66,7 %), матеріалів сільськогосподарського призначення (на 14,3 %)

та інших матеріалів (на 25 %). Натомість вартість будівельних матеріалів зменшилася на 37 %.

Перед проведенням детального аналізу виробничих запасів аналітику необхідно визначити частку цих ресурсів у загальних витратах підприємства (як у цілому, так і за окремими групами). Надалі розглянемо структуру матеріальних витрат у складі витрат на виробництво сільськогосподарської продукції (рис.2.1).

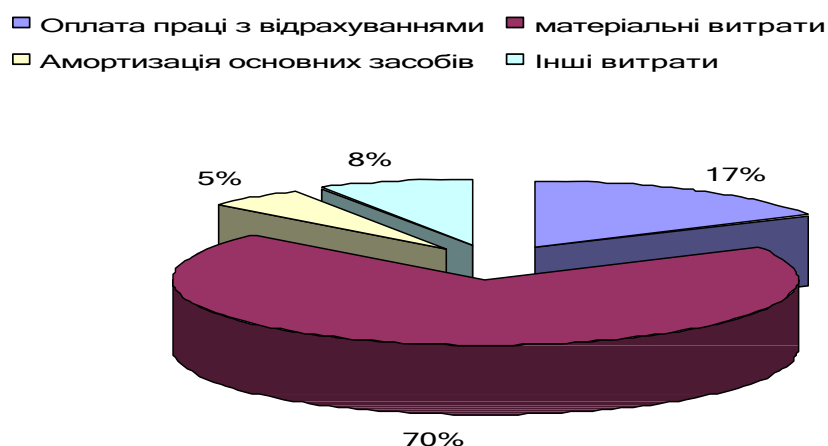

Рис. 2.1. Структура основних витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в *****за 2025 рік

*Розраховано за даними досліджуваного господарства

До складу матеріальних витрат належать: насіння й посадковий матеріал, корми, інша сільськогосподарська продукція, мінеральні добрива, нафтопродукти, електроенергія, паливо, запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали, а також оплата робіт і послуг, виконаних сторонніми організаціями. Тобто більшу частину таких витрат формують саме виробничі запаси, тоді як на інші витрати припадає близько 30 %. У структурі виробничих запасів досліджуваного підприємства найбільшу частку займають паливо та матеріали сільськогосподарського призначення.

Матеріальні витрати на основне виробництво становлять 70 % загального обсягу витрат підприємства. Витрати на оплату праці разом із

відрахуваннями складають 17 %, амортизаційні відрахування — 5 %, а інші витрати — 8 %.

Одним із ключових показників платоспроможності є обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості. Для аналізу дебіторської заборгованості використовується другий розділ активу балансу підприємства, тоді як інформацію про кредиторську заборгованість містять третій і четвертий розділи пасиву.

Розглянемо розміри і структуру дебіторської і кредиторської заборгованості за 2024 рік у *****та проаналізуємо зміни які відбулися (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

**Розміри та структура дебіторської і кредиторської заборгованості
*****, 2024 рік**

Заборгованість	На початок року		На кінець Року		Зміни (+,-), тис.грн.
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	
Дебіторська заборгованість:					
- за товари, роботи, послуги	959,3	12,5	2419,5	20,9	1 460,2
- за розрахунками з бюджетом	1261,9	16,4	3827,6	33,1	2 565,7
Інша дебіторська заборгованість	5475,7	71,1	5303,3	46,0	-172,4
Разом	7 696,9	100,0	11 550,4	100,0	3 853,5
Кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги	1207,4	31,8	2214,7	61,8	1 007,3
Поточні зобов'язання за розрахунками:					
- з бюджетом	35,1	0,9	56,1	1,6	21,0
- зі страхування	6,3	0,2	40,4	1,1	34,1
- з оплати праці	25,7	0,7	150,5	4,2	124,8
Інші поточні зобов'язання	2516,6	66,4	1119,2	31,3	-1 397,4
Разом	3 791,1	100,0	3 580,9	100,0	-210,2

З даної таблиці можна зробити висновок, що дебіторська заборгованість на кінець року у порівнянні з початком року збільшилася на 3 853,5 тис. грн. Це призвело до вилучення обігових коштів підприємства. Найбільшу питому вагу у структурі дебіторської заборгованості становить розрахунки з бюджетом яка на кінець року становила 3827,6 тис. грн. і збільшилась в

порівнянні з початком року на 2 565,7 тис.грн., дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка на кінець 2024 року становила 2419,5 тис. грн., або 20,9% знову ж таки варто відмітити що інша дебіторська заборгованість на кінець року трохи зменшилась в порівнянні з початком року на 46,0% або на 172,4 тис. грн.

Щодо кредиторської заборгованості то тут варто відмітити, що вона на кінець року в цілому зменшилась в порівнянні з початком року на 210,2 тис. грн. Це відбулось в основному за рахунок зменшення заборгованості по іншим поточним зобов'язанням на 1397,4 тис.грн., але по іншим видам зобов'язанням, то вони на кінець року збільшились, зокрема поточні зобов'язання за розрахунками: з бюджетом – на 21,0 тис.грн., зі страхування – на 34,1 тис. грн., з оплати праці – на 124,8 тис.грн. Збільшилась також кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги – на 1007,3 тис. грн.

Згідно наведених даних таблиці 2.6, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості по підприємству станом на початок 1.01.2024 року дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську в 2,0 рази, а на кінець 2024 року дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську заборгованість у 3,2 рази.

Отже, можна зробити висновок, що хоча дебіторська заборгованість на кінець року і більша за кредиторську, і кредиторська заборгованість на кінець року зменшилась в порівнянні з початком року але це все одно має негативний вплив на фінансовий стан підприємства.

Для забезпечення результативної роботи підприємства в сучасних умовах необхідно вміти об'єктивно оцінювати його фінансовий стан. Нераціональне використання фінансових ресурсів знижує платоспроможність підприємства, що може спричинити перебої у постачанні, виробництві та реалізації продукції, невиконання планових показників прибутку, зменшення рівня рентабельності та виникнення ризику застосування економічних санкцій табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Загальна оцінка динаміки та структури
майна *****за 2022–2024рр.**

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення, 2024р. до 2022р., (+,-)	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Усього майна, в т.ч.:	39333,9	100,0	43999,9	100,0	75418,7	100,0	36084,8	191,7
необоротні активи	17662,6	44,9	17349,9	39,4	45717,3	60,6	28054,7	258,8
Оборотні активи:	21671,3	55,1	26650,0	60,6	29701,4	39,4	8030,1	137,0
-запаси	14875,2	68,6	18143,3	68,1	17695,4	59,6	2820,2	118,9
- гроші та їх еквіваленти	174,4	0,8	684,4	2,6	433,8	1,5	259,4	248,7
-кошти в розрахунках	6 602,9	30,5	7 696,9	28,9	11 550,4	38,9	4 947,5	174,9
-інші оборотні активи	16,8	0,08	118,1	0,4	16,8	0,06	-	-
Витрати майбутніх періодів	2,0	0,09	7,3	0,02	5,0	0,02	3,0	250,0

Із наведених у табл. 2.7 даних видно, що вартість майна за досліджуваний період збільшилась на 36084,8 тис. грн. Необоротні активи, у складі яких перебувають основні засоби, за аналізований період збільшились на 28054,7 тис.грн. і складали у 2024 р. – 45717,3 тис. грн. Значну питому вагу в структурі майна підприємства займають оборотні активи. В 2024 році їх вартість становила 29701,4 тис.грн., їх вартість також збільшилась в порівнянні з 2022 роком на 8030,1 тис.грн. або на 37,0%. Сума витрат майбутніх періодів також зросла в 2024 року в порівнянні з 2022 роком в 2,5 рази.

Важливим аспектом є оцінка фінансової стійкості підприємства. Метою такого аналізу є об'єктивна оцінка величини та структури активів і пасивів, що дозволяє визначити рівень фінансової стабільності та

незалежності підприємства, а також оцінити відповідність його фінансово-господарської діяльності цілям, визначеним у статуті, як наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка показників фінансової стійкості
*******за 2022 – 2024 р.р.**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+,–)
Коефіцієнт автономії	0,948	0,948	0,72	-0,228
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,554	0,530	0,34	-0,214
Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів	0,055	0,055	0,38	0,325

З проведених розрахунків видно, що коефіцієнт фінансової стійкості (автономії), який відображає питому вагу власного капіталу в загальній сумі коштів, авансованих в діяльність *****має тенденцію до зниження. Його значення у 2024 р. становило 0,72, що не є нижче рекомендованого, і свідчить про певну залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Підприємство вважається фінансово стійким, якщо воно здатне за рахунок власних коштів забезпечувати необхідні запаси та покривати витрати, уникати необґрунтованої кредиторської заборгованості та своєчасно виконувати зобов'язання. Для оцінки цього стану активи підприємства доцільно групувати за ступенем ліквідності. Ліквідність визначається шляхом порівняння обсягів активів, згрупованих за швидкістю їх перетворення у грошові кошти, із сумами зобов'язань, класифікованих за термінами їх погашення. У досліджуваному господарстві найбільш ліквідними активами є грошові кошти.

2.2. Організація системи первинного та складського обліку наявності та руху виробничих запасів підприємства

Для ведення обліку запасів на досліджуваному підприємстві застосовується низка первинних документів.

Головними типовими формами, що використовуються для оприбуткування виробничих запасів, є накладні, податкові накладні, прибуткові ордери, акти приймання матеріалів та інша супровідна документація.

Товарно-транспортна накладна (ТТН) (форма М-5) використовується під час перевезення запасів автомобільним транспортом. Вона виконує дві функції:

- бухгалтерську — підтверджує факт передачі матеріалів покупцю й є підставою для оприбуткування;
- транспортну — регламентує взаємовідносини між вантажовідправником, перевізником і вантажо отримувачем.

Документ містить такі дані: найменування вантажу, кількість, маса брутто та нетто, пункт відправлення та призначення, інформація про транспортний засіб, водія та відповідальних осіб. У бухгалтерському обліку ТТН є підставою для:

- підтвердження факту доставки та одержання запасів;
- формування витрат на транспортування, які включаються до первісної вартості запасів (якщо транспортні послуги сплачує покупець).

Журнал реєстрації довіреностей (форма М-3) використовується підприємством для контролю за видачою довіреностей працівникам, які отримують матеріали у постачальників. У журналі зазначаються:

- номер та дата видачі довіреності;
- ПІБ працівника;
- перелік матеріалів, які він має право отримати;

- дата повернення довіреності та позначка про її виконання.

Журнал запобігає несанкціонованому отриманню матеріальних цінностей.

Видаткова накладна — головний документ, який підтверджує факт відвантаження запасів постачальником. Саме за даними цієї накладної працівники підприємства здійснюють приймання матеріалів за кількістю.

Вона містить:

- перелік переданих запасів;
- їх кількість, одиницю виміру, ціну та загальну вартість;
- підписи відповідальних осіб.
- У бухгалтерському обліку на її підставі проводиться:
- звірка фактично отриманих матеріалів з умовами договору;
- формування первісної вартості запасів;
- відображення кредиторської заборгованості перед постачальником.

Запаси, що надходять на склад, проходять ретельну перевірку з метою встановлення відповідності їх кількості, якості, асортименту, умовам поставки та даним у супровідних документах. У разі, якщо відхилення не виявлені, матеріали приймаються до обліку за прибутковим ордером (форма М-4). Цей документ використовується для кількісно-сумового відображення виробничих запасів, отриманих від постачальників або після переробки.

Якщо ж під час приймання встановлені розбіжності між фактичними даними і супровідними документами, або матеріали надійшли без розрахунково-платіжних документів, оформлюється Акт про приймання матеріалів (форма М-7). Акт складають у двох примірниках, які є підставою для оприбуткування фактично отриманих запасів.

Оформлюється у випадках, коли при прийманні матеріалів виявлено:

- нестачу (кількість менша, ніж у накладній);
- надлишки;

- пошкодження;
- невідповідність технічним характеристикам.

Акт складає комісія, до якої входять представники складу, бухгалтерії та, за потреби, представник постачальника. Документ є юридичною підставою для:

- пред'явлення претензій постачальнику;
- коригування первісної вартості запасів;
- відображення результатів у бухгалтерському обліку.

Для відображення відпуску матеріалів зі складу для внутрішніх потреб використовується Лімітно-забірна картка (форма М-8). Це документ, який дозволяє видачу матеріалів зі складу в межах встановлених лімітів.

Вона забезпечує:

- контроль за нормативними витратами;
- уникнення понаднормового використання матеріалів;
- планування виробничих потреб.

Картка діє, як правило, протягом місяця і відображає всі відпуски матеріалів конкретному підрозділу.

Один її примірник залишається у комірника, другий — у цеху-споживача. У картках встановлюється місячний ліміт відпуску конкретного виду матеріалів. Комірник робить позначки про фактично відпущену кількість у двох примірниках картки та визначає залишок невикористаного ліміту. По завершенню місяця або після вичерпання ліміту картки передаються до бухгалтерії.

Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив та засобів хімічного захисту рослин (форма-ВЗСТ-3) фіксує обсяг та види добрив, що були внесені, площу оброблених земельних ділянок, норму витрат на гектар, а також виконавців робіт і технічні засоби, які застосовувалися під час внесення препаратів. Акт є основою для:

- списання добрив та хімікатів із рахунків обліку виробничих запасів;

- контролю за дотриманням технологічних карт і агротехнічних норм;
- обліку витрат на вирощування конкретних культур;
- підтвердження факту виконання робіт для внутрішнього контролю та зовнішніх перевірок (екологічних, фінансових, податкових).

Акт передбачає наявність таких основних даних:

1. Назва підприємства та структурного підрозділу, на території якого виконувалися роботи.

2. Дата складання документа та період, протягом якого здійснювалося внесення добрив або препаратів.

3. Перелік використаних добрив і засобів захисту рослин, із зазначенням:

- найменування;
- марки або препаративної форми;
- кількості, витраченої фактично;
- одиниці виміру.

4. Види виконаних робіт (підживлення, обприскування, протруювання тощо).

5. Площа ділянок, на яких проводилися роботи (у гектарах), із зазначенням номерів полів або бригад.

6. Норма витрати добрив або засобів захисту рослин, що передбачена технологічною картою, і порівняння її з фактичною нормою.

7. Агрохімічні та технологічні параметри, якщо вони мають значення для оцінки ефективності робіт (концентрація робочого розчину, спосіб внесення).

8. Відомості про виконавців — ПІБ працівників чи назва мехзагону, який здійснював внесення добрив.

9. Найменування та номер техніки, що використовувалася (обприскувач, трактор тощо).

10. Підписи відповідальних осіб:

- агронома (підтверджує технологічну правильність);
- матеріально відповідальної особи (підтверджує списання добрив);
- виконавця робіт (підтверджує факт внесення).

Картку складського обліку матеріалів матеріально відповідальна особа веде для кожного номенклатурного номера. У ній щоденно відображаються:

- залишок запасів на початок дня;
- надходження;
- витрати;
- залишок на кінець дня.

Картки забезпечують оперативний контроль за рухом запасів, що надалі звіряється з даними бухгалтерії.

Алгоритм документування операцій з надходження запасів представлено на рисунку 2.2. На основі документів, що підтверджують оприбуткування запасів, формується регістр прибуткових документів, а за документами, які відображають витрачання матеріалів, — регістр видаткових документів. У регістрах зазначають:

- період їх складання;
- назву документа-основи;
- номери первинних документів і їх загальну кількість;
- підписи комірника та бухгалтера.

Кожний регістр оформляється у двох примірниках: один залишається на складі, другий разом із документами передається до бухгалтерії.

Завдяки веденню кількісного обліку запасів за картками складського обліку, бухгалтерія здійснює вартісне відображення запасів у регістрах обліку. Первинні документи групують за видами запасів і підраховують підсумок по кожній групі, після чого дані вносять до накопичувальної відомості руху запасів.

Щомісяця матеріально відповідальні особи складають Звіт про рух матеріальних цінностей у двох примірниках і разом із підтверджуючими

Рис. 2.2. Порядок оформлення документів щодо надходження виробничих запасів

документами передають до бухгалтерії. Після перевірки один примірник звіту, підписаний бухгалтером, повертається відповідальній особі. Звіти складають окремо за кожним синтетичним або субрахунком. Працівники, відповідальні за збереження матеріалів, заповнюють лише кількісні показники, а таксування здійснює бухгалтерія відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 16 «Витрати».

Аналіз стану первинного обліку на підприємстві свідчить про наявність певних недоліків в його організації. Підприємство не повністю забезпечене типовими бланками первинних документів, що призводить до виготовлення частини документів вручну на нетипових формах. Крім того, трапляються

випадки несвоєчасного оформлення документів та їх подання до бухгалтерії, а також відсутність окремих обов'язкових реквізитів. Це ускладнює та затримує їх опрацювання.

Первинні документи з обліку запасів систематизовано у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Перелік форм первинних документів для обліку матеріальних ресурсів, що використовуються аграрними підприємствами

№ форми	Назва форми
М-1	Журнал обліку вантажів, що надійшли
М-2	Довіреність
М-2а	Акт списання бланків довіреностей
М-3	Журнал реєстрації довіреностей
М-4	Прибутковий ордер
М-5	Товарно-транспортна накладна
М-6	Товарно-транспортна накладна
М-7	Акт про приймання матеріалів
ВЗСГ-1	Лімітно-забірна картка на отримання матеріальних цінностей
ВЗСГ-2	Лімітно-забірна картка на отримання запасних частин
ВЗСГ-3	Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив та засобів хімічного захисту рослин
ВЗСГ-4	Акт витрати насіння і садивного матеріалу
ВЗСГ-5	Акт на списання виробничого та господарського інвентарю
ВЗСГ-6	Відомості дефектів на ремонт машин
ВЗСГ-7	Товарна накладна
ВЗСГ-8	Накладна (внутрігосподарського призначення)
ВЗСГ-10	Книга складського обліку

Щомісяця, у строки, визначені графіком документообігу, матеріально відповідальні особи — завідувач складу (комірник) — оформляють *Звіт про рух матеріальних цінностей* (сільгоспоблік, ф. № 121) у двох примірниках та разом із підтвердними документами подають його до бухгалтерії. Після перевірки другий примірник, підписаний бухгалтером, повертається матеріально відповідальній особі.

Аналітичний облік матеріальних цінностей у бухгалтерії ведеться за сальдовими відомостями на підставі перевірених і протаксованих звітів про рух матеріальних цінностей. Сальдові відомості можуть складатися у формах

№ 41 або № 41а, проте на досліджуваному підприємстві використовується форма № 41.

2.3. Методологічні засади організації синтетичного й аналітичного обліку виробничих запасів на підприємстві

Для ведення синтетичного обліку наявності та руху виробничих запасів на підприємстві застосовується рахунок 20 «Виробничі запаси» із відповідними субрахунками, схему яких наведено на рис. 2.3.

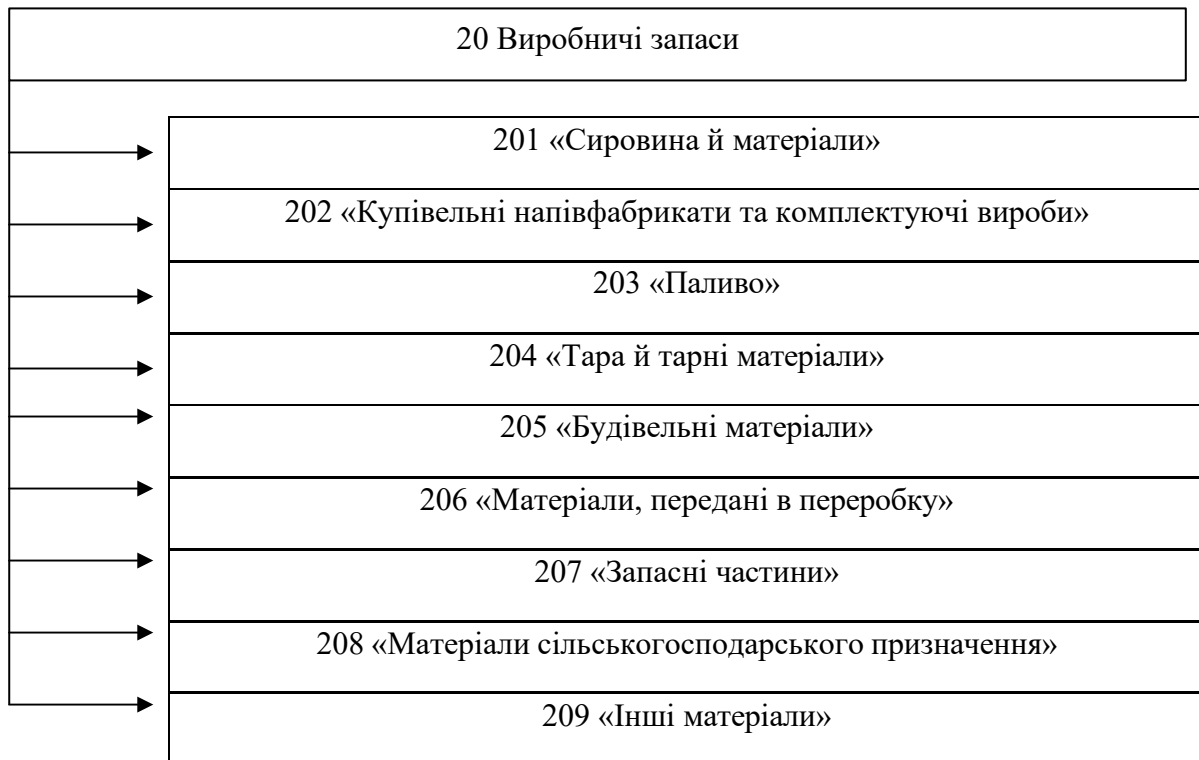

Рис.2.3 Субрахунки виробничих запасів

За дебетом рахунка 20 відображаються надходження виробничих запасів та збільшення їх вартості внаслідок проведеної дооцінки, а за кредитом — списання на виробничі потреби, передачу в переробку або продаж, а також зменшення вартості запасів у результаті уцінки.

Класифікацію виробничих запасів наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Класифікацію виробничих запасів

Рахунок (субрахунок) бухгалтерського обліку	Зміст рахунку (субрахунку)
1	2
201 «Сировина й матеріали»	На даному субрахунку здійснюється комплексний облік наявності та руху сировини й основних матеріалів, які безпосередньо включаються до складу виготовлюваної продукції або є критично необхідними складовими для її виробничого процесу. Крім того, на субрахунку відображаються допоміжні матеріали, що використовуються як у технологічних операціях, так і для забезпечення господарських та технічних потреб підприємства. Підприємства, які займаються заготівлею сільськогосподарської продукції для подальшої переробки, також відображають на цьому субрахунку її вартість, забезпечуючи повний контроль над ресурсами та точність розрахунку собівартості продукції. Підприємства, що займаються заготівлею сільськогосподарської продукції для подальшої переробки, відображають на цьому субрахунку її вартість. Крім того, підрядні будівельні організації ведуть на ньому облік основних матеріалів, які використовуються у процесі виконання будівельно-монтажних та ремонтних робіт, забезпечуючи точний контроль за їх використанням та рухом.
202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»	На даному субрахунку здійснюється систематичний облік наявності та руху купівельних напівфабрикатів і готових комплектуючих виробів, придбаних для складання або комплектування продукції підприємства, що виготовляється, з урахуванням необхідності додаткових трудових витрат на їх обробку або монтаж. Крім того, цей субрахунок використовується для відображення придбаних комплектуючих виробів, спеціального обладнання, інструментів, приладів та інших технічних засобів, що застосовуються науково-дослідними та конструкторськими підрозділами для виконання науково-експериментальних та дослідно-конструкторських робіт. Вироби, що призначені для комплектування готової продукції, але не включаються до її собівартості, обліковуються окремо на рахунку 28 «Товари», що забезпечує точний контроль за їх рухом та відокремлення від виробничих запасів.
203 «Паливо»	На цьому субрахунку здійснюється комплексний облік наявності та руху всіх видів палива, включно з нафтопродуктами, твердим паливом та мастильними матеріалами, що надходять або накопичуються для забезпечення технологічних потреб виробництва, експлуатації транспортних засобів, а також для виробництва енергії й опалення виробничих та адміністративних будівель. Додатково на субрахунку фіксуються оплачені талони на нафтопродукти та газ, що дозволяє вести контроль за фактичним використанням паливно-енергетичних ресурсів і забезпечує аналітичну основу для планування витрат на паливо та енергію.

Продовження табл.2.10

1	2
204 «Тара й тарні матеріали»	На цьому субрахунку ведеться облік наявності та руху всіх видів тари, за винятком тієї, яка використовується як господарський інвентар. Крім того, тут відображаються матеріали та комплектуючі деталі, призначені для виготовлення, ремонту або відновлення тари, зокрема елементи для складання ящиків, бочкова клепка та інші складові. Такий підхід забезпечує контроль за станом тари, її рухом і використанням, а також дозволяє вести аналітичний облік витрат на виробництво і підтримку тари у належному стані.
205«Будівельні матеріали»	На цьому субрахунку підприємства-забудовники здійснюють систематичний облік наявності та руху будівельних матеріалів, конструкцій, деталей, обладнання та комплектуючих виробів, призначених для монтажу, а також інших матеріальних цінностей, необхідних для виконання будівельно-монтажних робіт і виготовлення будівельних конструкцій і елементів. Облік на цьому субрахунку дозволяє контролювати забезпечення виробничого процесу, оптимізувати витрати матеріальних ресурсів і вести аналітичний контроль за використанням і переміщенням матеріалів у межах будівельного виробництва.
206«Матеріали, передані в переробку»	На цьому субрахунку здійснюється комплексний облік матеріалів, переданих стороннім організаціям для переробки, які надалі включаються до собівартості виготовлених із них виробів. Аналітичний облік ведеться з деталізацією за кожним підприємством-переробником, що забезпечує прозорість та контроль операцій з переробки, дозволяє відстежувати рух матеріалів, оцінювати пов'язані витрати та своєчасно виявляти відхилення від планових показників.
207 «Запасні частини»	На даному субрахунку здійснюється облік придбаних або виготовлених запасних частин, готових деталей, вузлів та агрегатів, що призначені для проведення ремонтів, заміни зношених елементів машин, обладнання, транспортних засобів та інструментів, а також обліковуються автомобільні шини в запасі та обороті. Крім того, тут ведеться облік обмінного фонду повнокомплектних машин, устаткування, двигунів, вузлів і агрегатів, що формуються у ремонтних підрозділах підприємств або на спеціалізованих ремонтних підприємствах. Аналітичний облік запасних частин організовується за місцями зберігання та однорідними групами (наприклад, механічна, електрична та інші групи), що забезпечує систематизацію та зручність контролю. Облік машин, обладнання, двигунів, вузлів і агрегатів обмінного фонду ведеться за такими категоріями: — придатні до експлуатації (нові та відновлені); — що підлягають відновленню (знаходяться на складі); — перебувають у ремонті або в процесі виготовлення.
208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»	На даному субрахунку здійснюється облік мінеральних добрив, пестицидів і гербіцидів, призначених для захисту сільськогосподарських культур від шкідників і хвороб, а також біопрепаратів, ветеринарних медикаментів та інших хімічних засобів, що застосовуються для профілактики та лікування захворювань

Продовження табл.2.10

1	2
	сільськогосподарських тварин. Окрім того, на цьому субрахунку фіксується наявність саджанців, насіння та кормів, як придбаних, так і власного виробництва, які безпосередньо використовуються в господарстві для посадки, посіву та відгодівлі тварин, забезпечуючи безперервність виробничого процесу та раціональне використання матеріальних ресурсів.
209«Інші матеріали»	На цьому субрахунку здійснюється облік бланків суворої звітності за їхньою первісною вартістю, а також відходів виробництва, таких як обрубки, обрізки, стружка тощо, та невиправного виробничого браку. Крім того, тут фіксуються матеріальні цінності, що надходять у результаті ліквідації основних засобів і не можуть бути використані у виробничому процесі як сировина, паливо або запасні частини. До таких об'єктів належать металобрухт, утиль, зношені автомобільні шини та інші непридатні для повторного використання матеріали.

Основні господарські операції та кореспонденцію рахунків за ними, що відображають надходження та витрачання виробничих запасів, наведено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Типова кореспонденція рахунків з обліку виробничих запасів

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3
1. Придбання виробничих запасів від постачальників (первинний документ: прибутковий ордер)	20, 641	63
2. Придбання виробничих запасів підзвітними особами (первинний документ: прибутковий ордер)	20, 641	372
3. Оприбуткування виробничих запасів власного виробництва, що призначені для внутрішнього використання (первинний документ: прибутковий ордер)	20	23
4. Списання вартості виробничих запасів на підготовку і освоєння виробництва (первинний документ: лімітно-забірна картка)	39	20
6. Виробничі запаси відпущені у виробництво (первинний документ: лімітно-забірна картка)	23	20

Продовження табл.2.11

1	2	3
7. Відображена вартість нестач і втрат виробничих запасів при інвентаризації (первинний документ: звіряльна відомість)	375	20
8. Відображена сума реалізованих виробничих запасів (первинний документ: накладна)	36	712
9. Відображені розрахунки за податковими зобов'язаннями на суму ПДВ (первинний документ: податкова накладна)	712	641
10. Перерахована до бюджету сума ПДВ (первинні документи: платіжне доручення, виписка банку)	641	31
11. Надходження грошових коштів за реалізованими виробничими запасами (первинний документ виписка банку)	31	36
12. Відображені витрати, пов'язані з реалізацією виробничих запасів (первинний документ довідка бухгалтерії)	943	20

Аналітичний облік ведеться за видами матеріалів, місцями їх зберігання та матеріально відповідальними особами. Узагальнення інформації за аналітичними рахунками здійснюється в оборотних відомостях. Аналітичні рахунки використовують з метою контролю за наявністю та рухом матеріальних цінностей, їх оцінкою, звіркою з даними складського обліку, а також для підготовки підсумкових даних інвентаризації.

Кожен документ, що оформлюється при русі виробничих запасів, має містити не лише їх найменування, а й номенклатурний номер. Це дає змогу уникнути помилок під час заповнення прибуткових і видаткових документів та забезпечити точність складського й бухгалтерського обліку.

Загальну схему обліку виробничих запасів подано на рис. 2.4.

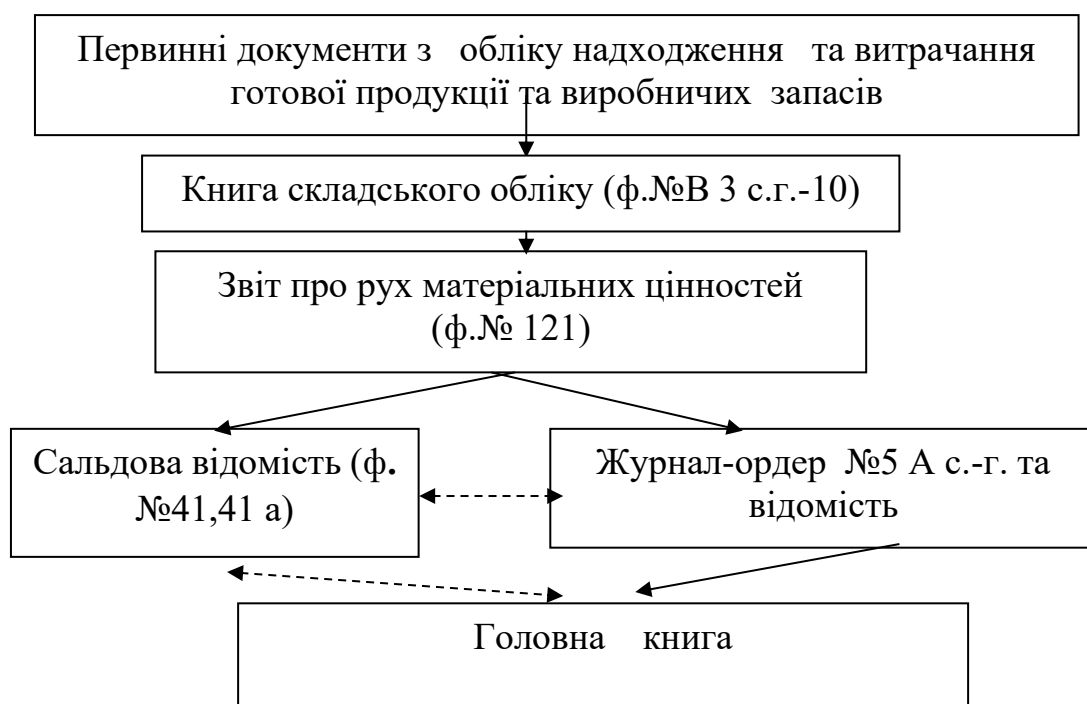

Рис. 2.4 Схема організації обліку виробничих запасів

2.4. Комплексна методика проведення внутрішнього контролю виробничих запасів на підприємстві

Проведений аналіз організації обліку свідчить про наявність окремих недоліків, зокрема несвоєчасне надходження первинних документів до бухгалтерії, а також відсутність розробленого та затвердженого наказу про облікову політику.

Контроль за використанням виробничих запасів є одним із ключових елементів системи управління підприємством. Оперативно-технічний контроль у цій сфері здійснюється за такими напрямками: надходження виробничих запасів, їх оприбуткування та зберігання за кількісними й якісними характеристиками, правильність оформлення первинних документів щодо руху запасів, ведення аналітичного обліку на складах, стан складського господарства та його спеціалізація, забезпеченість ваговимірним обладнанням, дотримання умов належного зберігання запасів, а також стан

нормативної бази. Зазначений вид контролю реалізується виробничими підрозділами та функціональними службами підприємства.

Для контролю процесів надходження, зберігання та вибуття виробничих запасів застосовують різні методи, стислу характеристику яких наведено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Характеристика методів контролю надходження, зберігання та вибуття виробничих запасів

Назва методів контролю	Характеристика методів контролю	Періодичність проведення
1	2	3
Економічний аналіз	Метод застосовується для виявлення та оцінки факторів, що спричиняють відхилення від стандартного перебігу виробничих процесів.	щомісячно
Формальна перевірка документів	Особлива увага приділяється перевірці правильності складання первинної документації щодо господарських операцій із руху виробничих запасів та обґрунтованості відображення цих операцій на рахунках і в бухгалтерських регістрах за принципом подвійного запису. При цьому усі обов'язкові реквізити первинних документів мають бути наявні й відповідати встановленим стандартам.	В момент візування документу
Арифметична перевірка документів	Порівнюються записи в облікових регістрах із відповідними первинними та зведеними бухгалтерськими документами, що слугують основою для цих записів. Перевіряється арифметична правильність підсумків, відображених у регістрах, що дозволяє виявляти необґрунтовані операції, записи, що не підтверджені первинними документами, а також можливі спроби віднесення сум на неправильні рахунки з метою приховування розкрадань.	щомісячно
Логічний контроль	Додатково перевіряється логічність, доцільність та фактична можливість здійснення операцій, пов'язаних із рухом виробничих запасів, а також обґрунтованість цих операцій. Така перевірка забезпечує об'єктивну оцінку документально оформлених господарських операцій.	В момент візування документу

Продовження табл. 2.12

1	2	3
Вибіркові спостереження	В умовах, коли суцільний контроль технічно неможливий, застосовуються вибіркові спостереження. Вони дозволяють контролювати якісні характеристики об'єктів, наприклад, для виявлення дефектів або нестач у виробничих запасах.	В момент прийняття виробничих запасів
Зустрічна перевірка	Мета такого зіставлення полягає у встановленні відповідності даних, що містяться у всіх примірниках одного й того самого документа. Зустрічна перевірка документів передбачає порівняння окремих копій одного документа, які зберігаються у різних підрозділах чи організаціях, а також взаємопов'язаних документів, що відображають одну операцію (наприклад, документи щодо надходження та вибуття виробничих запасів).	В міру необхідності
Метод зворотного рахунку	Цей метод базується на попередній експертній оцінці матеріальних витрат і дозволяє, шляхом зворотного рахунку, визначити обсяги необґрунтованих списань сировини та матеріалів, використаних для виробництва окремих видів продукції.	В міру необхідності
Технологічна експертиза	Контроль інженерної та технічної підготовки виробництва, а також якості випущеної продукції здійснюється через перевірки, наприклад, контрольний запуск сировини та матеріалів у виробництво. Це дає змогу оцінити обґрунтованість норм витрат матеріальних ресурсів та відповідність фактичного виходу готової продукції запланованому.	Не рідше 1 разу на місяць або в міру необхідності
Інвентаризація	Фактичну наявність виробничих запасів та стан їх зберігання перевіряють через інвентаризацію. Саме цей метод дозволяє виявляти більшість випадків нестач, крадіжок і непродуктивних розтрат.	Не рідше 1 разу на рік або в міру необхідності

Важливо забезпечувати відповідність рівня запасів реальній виробничій потребі. Надлишкове формування запасів унаслідок завищення потреби призводить до уповільнення оборотності оборотних коштів. Натомість заниження потреби може спричинити перебої у виробничому процесі, скорочення обсягів виробництва й прибутку, виникнення прострочених зобов'язань, погіршення фінансового стану та інші негативні наслідки для діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ Й КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ

3.1. Розроблення положень з формування ефективної облікової політики в частині обліку запасів

Законодавство України визначає, що кожне підприємство повинно самостійно формувати власну облікову політику, виходячи зі специфіки діяльності, організаційної структури та потреб управління. Під час її розроблення підприємство має дотримуватися основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, передбачених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Проведений аналіз діяльності досліджуваного підприємства засвідчив, що на даний час воно не має затвердженого наказу керівника про облікову політику, що створює ризики неоднозначного трактування господарських операцій, ускладнює процес контролю та знижує якість формування облікових даних. Відсутність документально оформленої облікової політики може негативно позначатися на організації обліку виробничих запасів, зокрема на питаннях їх оцінки, визнання, документування та списання.

Тому одним із ключових напрямів удосконалення бухгалтерського обліку на підприємстві є розроблення і впровадження наказу про облікову політику, що систематизує підходи до ведення облікових процедур, встановить відповідальних осіб та чіткі правила для всіх етапів облікового процесу. Запровадження такого документа забезпечить підвищення достовірності даних, полегшить проведення внутрішнього контролю та сприятиме більш ефективному управлінню виробничими запасами.

У наказі про облікову політику доцільно передбачити основні положення щодо організації обліку запасів, зокрема:

- визначення витрат, які не включаються до первісної вартості запасів;
- порядок формування первісної вартості залежно від джерел надходження запасів;
- метод оцінки вибуття запасів;
- порядок калькулювання та обліку випуску готової продукції;
- особливості документування руху запасів та здійснення контролю за їх використанням.

На рисунку 3.1 представлено ключові складові облікової політики, які підприємству доцільно включити до наказу для забезпечення належного рівня організації обліку.

Рис. 3.1. Основні положення з обліку виробничих запасів, що наводяться в Наказі про облікову політику

При розробці облікової політики підприємство повинно визначити базову одиницю обліку запасів, яка може здійснюватися або за окремими найменуваннями, або за об'єднанням у однорідні групи чи види. На основі аналізу чинного нормативно-правового регулювання, наказів щодо облікової політики вітчизняних підприємств, а також результатів досліджень науковців і експертних оцінок пропонується структура основних принципів ведення обліку запасів (рис. 3.2).

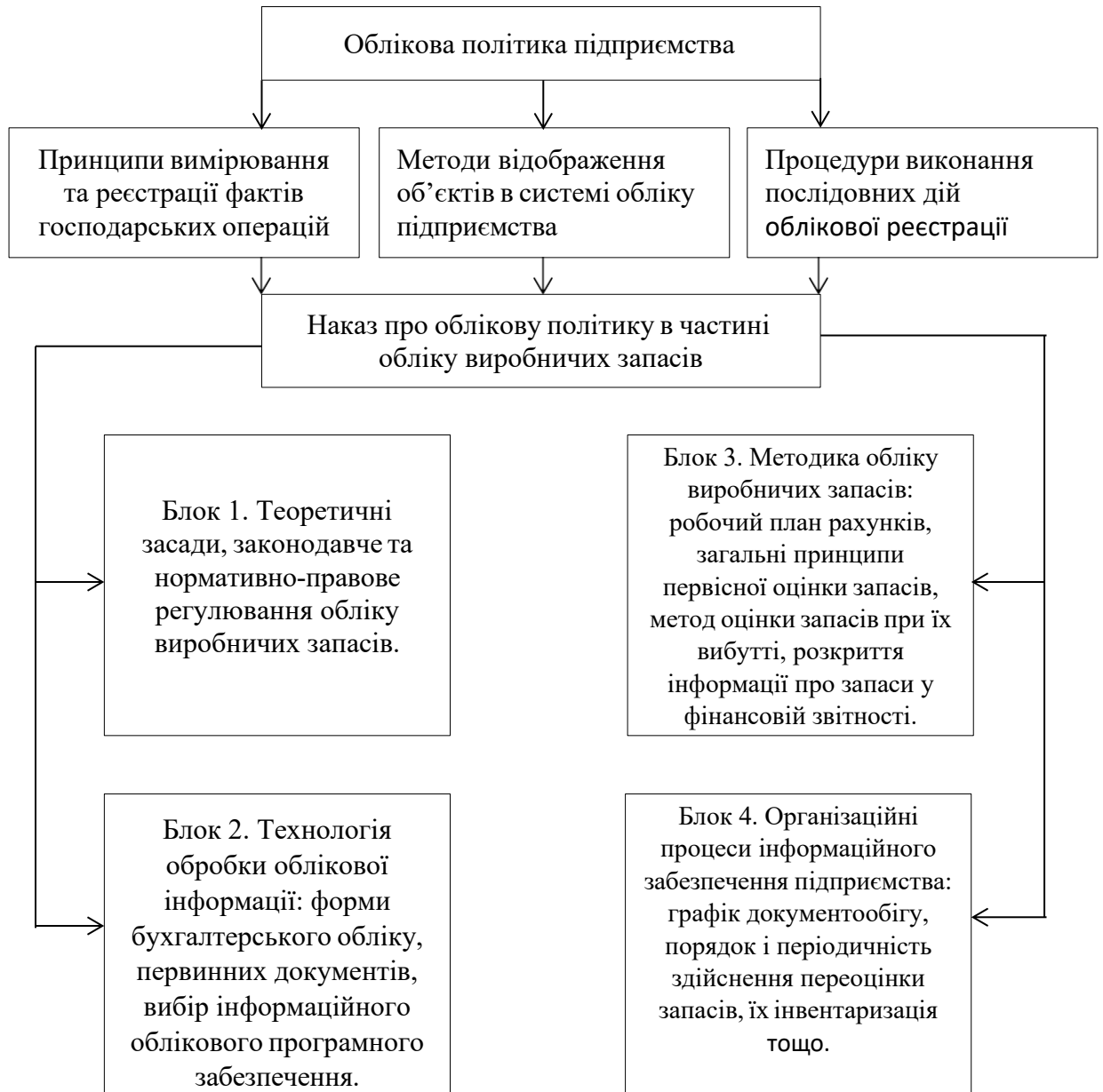

Рис. 3.2 Вдосконалення облікової політики в частині організації та методики обліку виробничих запасів

Блок 1 передбачає систему нормативно-правових та внутрішніх документів, що регламентують облікове відображення запасів і розкриття інформації про них у звітності. До основних актів належать: Закон України

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО 9 «Запаси», 16 «Витрати», 22 «Вплив інфляції», Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів та Положення про порядок інвентаризації запасів.

Активация V

Блок 2. Технологія обробки облікової інформації передбачає використання форм бухгалтерського обліку, первинних документів, вибір інформаційного облікового програмного забезпечення.

Технологія обробки облікової інформації є ключовим елементом ефективного управління підприємством, оскільки забезпечує систематизацію, своєчасність і точність бухгалтерського обліку. Вона охоплює три взаємопов'язані аспекти: форми бухгалтерського обліку, первинні документи та інформаційне програмне забезпечення.

Блок 3 стосується робочого плану рахунків, який повинен містити детальніший перелік рахунків та субрахунків, ніж передбачено Планом рахунків бухгалтерського обліку, і враховувати специфіку діяльності підприємства. Реалізація чіткої структури та параметрів робочого плану дозволяє власникам отримувати необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Блок 4 Передбачає створення графіку документообігу, який слугує ключовим інструментом для ефективного контролю за надходженням, рухом та використанням виробничих запасів. Такий графік забезпечує системний та раціональний облік обороту запасів на всіх етапах їх використання та має будуватися відповідно до вимог чинного законодавства.

Структура графіку повинна відображати всі основні блоки обліку та контролю, що враховуються при розробці та затвердженні наказу про облікову політику підприємства. Цей наказ визначає чіткі правила та принципи ведення обліку виробничих запасів, гарантує правильність та послідовність документального оформлення операцій.

Документообіг у цьому контексті розглядається як організований рух документів від моменту їх створення або надходження на підприємство до

моменту обліку, обробки та архівування. Від ефективності організації документообігу безпосередньо залежить швидкість отримання достовірної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Структуровані етапи документообігу наведені на рис. 3.3, що демонструє логіку й послідовність обробки облікових документів.

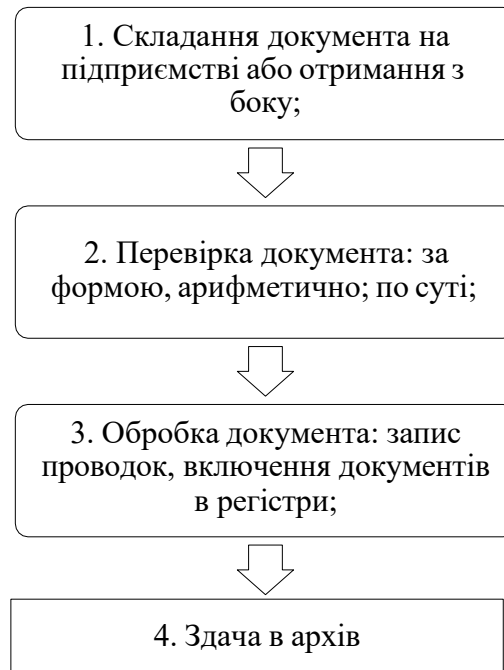

Рис. 3.3 Етапи документообігу на *****

Документообіг базується на документах та комплексі документів, пов'язаних з управлінськими процесами різних рівнів та автоматизованою обробкою. Основним показником є обсяг документообігу, який визначає організаційну форму діловодства, структуру пошукової системи та штату служби діловодства. Для раціональної організації документи групуються по документопотоках, наприклад, зареєстровані та незареєстровані документи.

Раціоналізація документообігу на стадії первинного обліку запасів дозволяє зменшити витрати часу і коштів, прискорити рух первинних документів до бухгалтерії та підвищити ефективність обробки інформації (рис. 3.4). Поточний облік запасів передбачає обробку великих обсягів даних,

Рис. 3.4. Організація документообігу на стадії первинного обліку запасів

тому необхідно встановлювати мету та завдання організації документообігу (рис. 3.5).

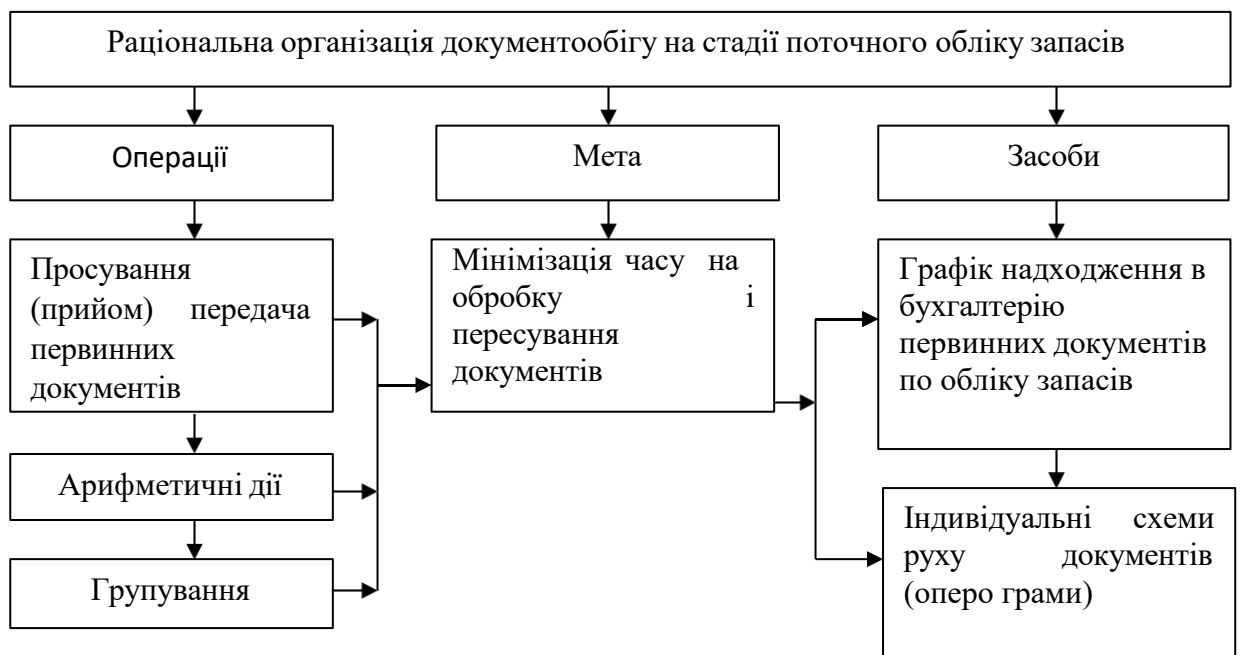

Рис. 3.5. Організація документообігу на стадії поточного обліку

Ефективна організація документообігу на стадії підсумкового обліку запасів сприяє економії часу та коштів, своєчасному складанню та поданню

звітності. Розробка та ведення графіку документообігу забезпечує повне і своєчасне відображення господарських операцій в облікових регістрах. Створений нами приблизний графік документообігу (Додаток А) дозволяє конкретизувати інформацію за окремими об'єктами та прискорити подальшу обробку й аналіз документів.

Реалізація запропонованих заходів щодо вдосконалення обліку виробничих запасів дозволить підвищити ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства, оптимізувати облік і контроль за наявністю, рухом і використанням запасів, а також досягти економії ресурсів.

3.2. Організація обліку й контролю виробничих запасів з використанням комп'ютерних технологій

Сучасний ритм життя висуває підвищені вимоги до обґрунтованості та швидкості прийняття управлінських рішень. Програмне забезпечення постійно оновлюється, вдосконалюються технологічні рішення, що дозволяє підприємствам більш ефективно автоматизувати рутинні та багатоетапні процеси. Однією з ключових проблем автоматизації обліку на підприємстві є правильний вибір програмного комплексу, способу його впровадження та забезпечення подальшої підтримки.

Сучасне підприємство з розгалуженою організаційною структурою та багатофункціональними підрозділами не може ефективно функціонувати без щоденного використання інформаційних технологій, зокрема систем автоматичного управління та контролю бізнес-процесів. Розвиток ринкових відносин в Україні призводить до зростання потреби в оперативній та достовірній інформації для планування, контролю і прийняття управлінських рішень.

Під час дослідження було встановлено, що підприємство використовує бухгалтерську комп'ютерну програму для ведення обліку. На ринку існує

широкий вибір бухгалтерських програм, які застосовуються аграрними підприємствами, серед яких: «BAS Бухгалтерія», «АБ Офіс 2000», «Акцент», «Бест-Про», «РС-Фінанси», «Універсал», «Парус», «Фінанси без проблем», «М.Е.Дос» та інші. Сучасні програми дозволяють вести облік кількох підприємств в одній інформаційній базі, що значно підвищує ефективність роботи.

Як один із варіантів нами пропонується впровадження програми «BAS Бухгалтерія». Для відображення придбаних товарно-матеріальних цінностей та оплати необхідно заповнити такі документи у програмі: Рахунок на оплату постачальника, Надходження товарів і послуг, Платіжне доручення та Виписка банку.

Для оформлення Рахунка на оплату постачальника потрібно:

- Меню – Купівлі – Рахунок на оплату постачальників.
- Заповнити основні реквізити контрагента та найменування матеріалів (кожен елемент в окремий рядок документа).
- В табличній частині документа обрати Товари → Додати → Довідник Номенклатура → Матеріали → Додати → внести найменування ТМЦ та всі необхідні реквізити → Записати, ОК.

Рахунок на оплату постачальника зберігається лише як основа для формування документа Надходження товарів і послуг, який потрібно провести для автоматичного формування бухгалтерських проведення (рис. 3.6– 3.7).

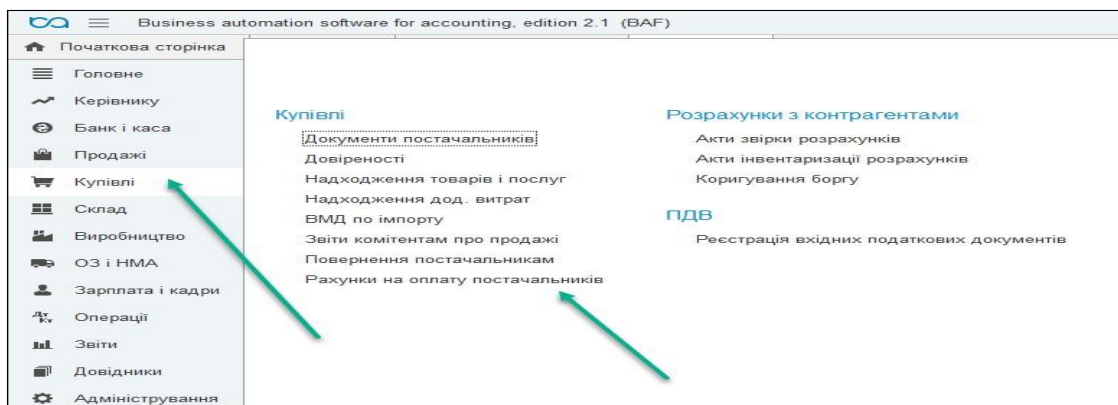

Рис.3.6 Придбання ТМЦ в «BAS Бухгалтерія»

Рис.3.7 Заповнення реквізитів Контрагента в «BAS Бухгалтерія» в документі Рахунок на оплату поставщика

Оформлення Надходження ТМЦ здійснюється через команду Ввести на підставі з Рахунка на оплату поставщика. У відкритому журналі вибирається відповідний документ, обирається Основний склад і проводиться запис (рис. 3.8–3.9).

Рис.3.8 Заповнення Довідника Номенклатура в «BAS Бухгалтерія»

Рис.3.9 Заповнення елемента Довідника Номенклатура

Рис. 3.10. Заповнення елемента Довідника Номенклатура Закладка Рахунки в «BAS Бухгалтерія»

Документ «Рахунок на оплату поставальника» необхідно лише записати та закрити, оскільки на його підставі буде сформовано документ «Надходження товарів і послуг», який підлягає проведенню для автоматичного формування бухгалтерських проведення по відповідній господарській операції.

Надходження матеріально-технічних цінностей на підприємство в програмі оформлюється саме документом «Надходження товарів і послуг».

Для введення документа до системи використовується команда «Ввести на підставі». Для цього у відкритому журналі «Рахунки на оплату поставальників» необхідно виділити курсором потрібний рахунок, натиснути кнопку «Ввести на підставі» на панелі документа та обрати документ «Надходження товарів і послуг».

В результаті відкривається вікно вже заповненого документа «Надходження товарів і послуг», де необхідно обрати Основний склад, натиснути «Записати» та підтвердити дію кнопкою «ОК» (рис. 3.11).

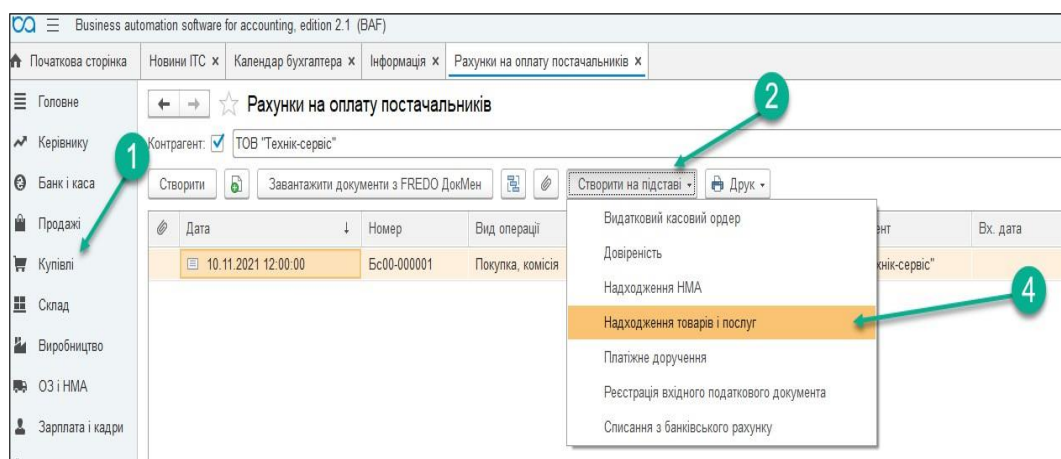

Рис.3.11 Введення документа за допомогою команди На підставі в «BAS Бухгалтерія»

Впровадження програми BAS Бухгалтерія дозволяє:

- Автоматизувати облікові процеси та зменшити кількість рутинних операцій.
- Знизити ризик помилок, пов'язаних з ручним введенням даних.
- Забезпечити відповідність законодавчим вимогам.
- Надати керівництву оперативний доступ до достовірної фінансової інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Завдяки цьому підвищується ефективність бізнес-процесів та звільняється час співробітників для виконання стратегічних завдань.

3.3. Оптимізація обліку оборотних активів з використанням міжнародних стандартів фінансової звітності

Адаптування українських стандартів бухгалтерського обліку до сучасних вимог і практики до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) сприяє гармонізації національного законодавства з практикою ведення обліку в економічно розвинених країнах. Це дозволяє підвищити ефективність організації бухгалтерського обліку, стандартизувати методи оцінки активів, зобов'язань і фінансових результатів, а також мінімізувати ризики фінансових зловживань, пов'язаних з обігом грошових коштів. Крім того, така інтеграція робить фінансову інформацію більш прозорою, достовірною та порівнянною для інвесторів, кредиторів і інших користувачів звітності як на національному, так і на міжнародному рівні, що сприяє залученню інвестицій та підвищенню довіри до підприємств.

Хоча українські стандарти обліку базуються на міжнародних, існує низка відмінностей, пов'язаних із особливостями національної системи та податкового законодавства. У зарубіжних країнах облік запасів регулюється, зокрема, міжнародним стандартом МСФЗ № 2 «Запаси». При цьому визначення поняття «запаси» відрізняється:

- США – активи, призначені для продажу в одному діловому циклі або використання у виробничому процесі.
- Німеччина – активи для короткострокового використання або перепродажу (термін «запаси» нормативно не визначено).
- Великобританія – запаси («stock») аналогічні американському «inventory», але термін «stock» у США здебільшого означає акції.

В Україні, відповідно до П(С)БО 9, запаси оцінюються за фактичною вартістю придбання на момент надходження, включаючи витрати на придбання, транспортування та підготовку до використання, але без витрат, які не відшкодовуються, наприклад: збут, адміністративні витрати, відсотки за позиками.

У міжнародній практиці оцінка запасів відрізняється за країнами:

- США – за фактичною вартістю придбання, без включення загальновиробничих та адміністративних витрат. Метод ЛІФО дозволяє зменшити оподатковуваний дохід під час інфляції.
- Польща – за закупівельними цінами або цінами на аналогічні товари, якщо первісну ціну визначити неможливо.
- Німеччина, Люксембург, Франція – за найнижчою вартістю (собівартість або ринкова ціна).
- Португалія та Іспанія – за ціною придбання або виробничими витратами з урахуванням податків і додаткових витрат.
- Швейцарія та Італія – за нижчою з величин: первісна вартість або чиста вартість реалізації.

Вибір методу обліку вибуття запасів також відрізняється. В Україні з 2005 року дозволено застосовувати п'ять методів, тоді як у США застосовуються методи ЛІФО, ФІФО та середньозваженої собівартості.

В умовах активної участі українських підприємств у системі міжнародних економічних відносин доцільним є проведення порівняльного аналізу підходів до обліку запасів на основі різних стандартів, зокрема П(С)БО 9 «Запаси», МСБО 2 «Запаси» та ARB № 43, US GAAP (США), що представлено у таблиці 3.1.

Оцінка запасів є ключовим етапом організації бухгалтерського обліку, оскільки безпосередньо впливає на достовірність фінансових результатів підприємства та точність формування звітності. Для випадків вибуття запасів, які неможливо замінити або використати для виконання спеціальних

замовлень чи проектів, а також у ситуаціях, коли їх первісна вартість визначається індивідуально для конкретної одиниці, застосовується метод оцінки за ідентифікованою собівартістю, передбачений П(С)БО 9. Цей

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика положень обліку запасів

Методи обліку вибуття запасів згідно з		
П(С)БО № 9 "Запаси" (Україна)	МСБО № 2 "Запаси"	ARB № 43, US GAAP (США)
1. Ідентифікована собівартість відповідної одиниці запасів. 2. Середньозважена собівартість. 3. Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО). 4. Нормативні витрати. 5. Ціна продажу	1. Метод конкретної ідентифікації. 2. Середньозважена собівартість. 3. Метод за формулою "перше надходження – перший видаток" (ФІФО). 4. Метод стандартних (нормативних) витрат. 5. Метод роздрібних цін	1. За собівартістю кожної одиниці. 2. За середньою собівартістю. 3. За собівартістю перших за часом придбання МВЗ (засіб ФІФО). 4. За стандартною собівартістю. 5. За цінами продажу. 6. За собівартістю останніх за часом придбання МВЗ (метод ЛІФО)

підхід забезпечує точне відображення витрат, пов'язаних із конкретними запасами, та дозволяє уникнути спотворення фінансових результатів підприємства.

На практиці метод оцінки за ідентифікованою собівартістю здебільшого застосовують підприємства, що реалізують дорогі штучні товари, або невеликі фірми, де легше контролювати облік окремих одиниць продукції. У великих підприємствах із масовим виробництвом застосування цього методу ускладнюється через неможливість точно визначити, які саме одиниці запасів були продані чи використані.

Крім того, на підприємствах із серійним або типовим виробництвом метод ідентифікованої собівартості може бути використаний для коригування фінансових результатів: у разі потреби компанія може вибирати для реалізації дорожчі або дешевші запаси, що прямо впливає на показники прибутку.

Порівняльний аналіз методів обліку запасів свідчить, що найпоширенішими є методи ФІФО (First In, First Out), середньозваженої собівартості та ЛІФО (Last In, First Out), що наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Методи оцінки вибуття запасів, прийняті в зарубіжній практиці

№ п/п	Країна	Методи оцінки запасів				
		ФІФО	ЛІФО	Середньозваженої	Чистої вартості	Інші методи списання запасів
1	2	3	4	5	6	7
1.	Україна	+	-	+	-	Ідентифікованої собівартості ціни продажу
2.	Англія	+	+	+	+	-
3.	Греція	+	+	+	-	Метод базового запасу готових виробів
4.	Іспанія	+	+	+	-	-
5.	Італія	+	+	+	-	-
6.	Люксембург	+	+	+	+	Фактичні витрати
7.	Нідерланди	+	+	+	+	-
8.	Німеччина	+	+	+	+	-
9.	Португалія	+	+	+	+	Стандартна і спеціальна (ринкова) ціна базового запасу
10.	США	+	+	+	+	Роздрібний метод
11.	Франція	+	При складанні консолідованої звітності	+	+	-
12.	Швейцарія	+	+	+	-	-
13.	Швеція	+	-	-	+	Метод відсотку від виконання

Застосування цих методів дозволяє оптимізувати управління запасами та забезпечити більш точне відображення фінансових результатів підприємства.

Аналітичний облік запасів у зарубіжних країнах ведеться:

- за періодичним методом – інвентаризація проводиться наприкінці року, собівартість реалізованих запасів визначається після закінчення інвентаризації;
- за поточним (безперервним) методом – систематично фіксується кількість і вартість запасів, що дозволяє контролювати їх рух і визначати оптимальний обсяг замовлення.

Собівартість реалізованих запасів неможливо остаточно визначити до завершення інвентаризації, оскільки її розрахунок здійснюється за формулою: чиста вартість запасів плюс залишок на початок звітного періоду мінус залишок на кінець звітного періоду.

Метод поточного (безперервного) обліку товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) передбачає систематичне документування їх кількості та вартості на всіх етапах надходження та переміщення. Завдяки цьому методу забезпечується ефективний контроль за рухом запасів, своєчасно сигналізується про необхідність нових замовлень для поповнення матеріалів, а також формується інформація про оптимальний обсяг закупівлі. Як результат, облікова кількість запасів відома протягом усього звітного періоду.

Інвентаризація, як в Україні, так і за кордоном, проводиться щонайменше один раз на рік. У зарубіжній практиці частіше застосовується циклічний метод: залишки визначає спеціально навчена група працівників, що забезпечує більшу точність порівняно з тимчасово залученими особами. Група працює за заздалегідь затвердженим графіком, що дозволяє перевіряти кожний вид ТМЦ хоча б раз на рік, а для найбільш цінних предметів – частіше. Інвентаризація проводиться в моменти мінімальної наявності матеріалів на складі, що особливо ефективно для підприємств з великою номенклатурою запасів.

Кожний із методів списання запасів має власні переваги та недоліки, тому підприємства обирають спосіб обліку відповідно до своїх виробничих і

фінансових потреб. У таблиці 3.3 наведено порівняльну характеристику обліку запасів в Україні та за кордоном.

Таблиця 3.3

Порівняльна характеристика обліку запасів

Україна	За кордоном
Принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності встановлено П(С)БО 9 „Запаси”	Основні методологічні принципи оцінки, обліку та відображення у фінансовій звітності запасів викладені у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 2 „Оцінка та відображення матеріально – виробничих запасів у контексті формування фактичної собівартості”
Запаси - активи, які: - утримують для наступного продажу за умови ведення звичайної господарської діяльності; - перебувають у процесі виробництва з метою наступного продажу продукту виробництва.	Запаси — це активи, які: а) утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності; б) перебувають у процесі виробництва для такого продажу в) існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.
Надходження матеріалів на підприємство здійснюється на підставі товарно-транспортної накладної за якою складається прибутковий ордер в двох примірниках. Перший примірник є підставою для оприбуткування цінностей на склад Другий примірник прибуткового ордера є звітом про використання доручення.	Надходження матеріалів на підприємство оформляється рапортом, який складається у трьох примірниках. Основою для складання рапорту є рахунок-фактура постачальника. один примірник рапорту надсилають у відділ постачання для звірки з умовами розміщення замовлення, другий передають на склад із матеріалами, а третій залишають у групі приймання. Примірник рапорту, який спочатку був направлений у відділ постачання, пізніше передають у фінансову бухгалтерію для розрахунків із постачальниками.

З аналізу видно деякі принципові відмінності:

- Приймання матеріалів: в Україні матеріали надходять на підприємство на підставі накладної, до якої прибутковий ордер складається у двох примірниках. У зарубіжних країнах надходження оформлюється рапортом у трьох примірниках, основою для якого є рахунок-фактура постачальника.

- Випуск запасів у виробництво: в Україні відділ постачання видає лімітно-забірну картку на місяць у двох примірниках. У зарубіжних компаніях матеріали видаються за запитом, оформленим у трьох примірниках: один залишається на складі, другий передається у бухгалтерський облік матеріалів, третій – особі, що отримує матеріал.

Таким чином, різниця в підходах до документування та контролю запасів відображає специфіку організації обліку та практику управління матеріальними ресурсами в Україні та за кордоном.

Слід зазначити, що відмінності в обліку запасів впливають на фінансові результати та оподаткування: помилки в оцінці запасів можуть суттєво змінити чистий дохід та суму податку на прибуток.

Висновок, для ефективного управління та інтеграції в міжнародні економічні відносини підприємство повинно вести облік запасів із максимальною відповідністю міжнародним стандартам.

3.4. Шляхи вдосконалення внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства

У системі управління підприємством внутрішньогосподарський контроль виступає ключовою складовою, оскільки ефективне керівництво неможливе без постійного нагляду за станом матеріальних цінностей, їх раціональним використанням та всіма операціями, що пов'язані із виробництвом і реалізацією продукції. Внутрішньогосподарський контроль розглядається як безперервний, систематичний процес, що включає оцінку ефективності використання майна та ресурсів підприємства, законності та економічної доцільності здійснених господарських операцій, а також забезпечує збереження матеріальних і фінансових активів.

Його функції не обмежуються лише контролем за наявністю та рухом матеріалів: він охоплює аналіз правильності документообігу, відповідність

операцій встановленим нормам і стандартам, своєчасність здійснення витрат і надходжень, а також ідентифікацію потенційних ризиків зловживань чи неефективного використання ресурсів. Таким чином, внутрішньогосподарський контроль забезпечує надійне інформаційне та організаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, підвищуючи економічну безпеку підприємства і сприяючи оптимізації виробничих процесів.

На основі проведеного дослідження виділено основні завдання внутрішнього контролю операцій із запасами на ***** (рис. 3.6).

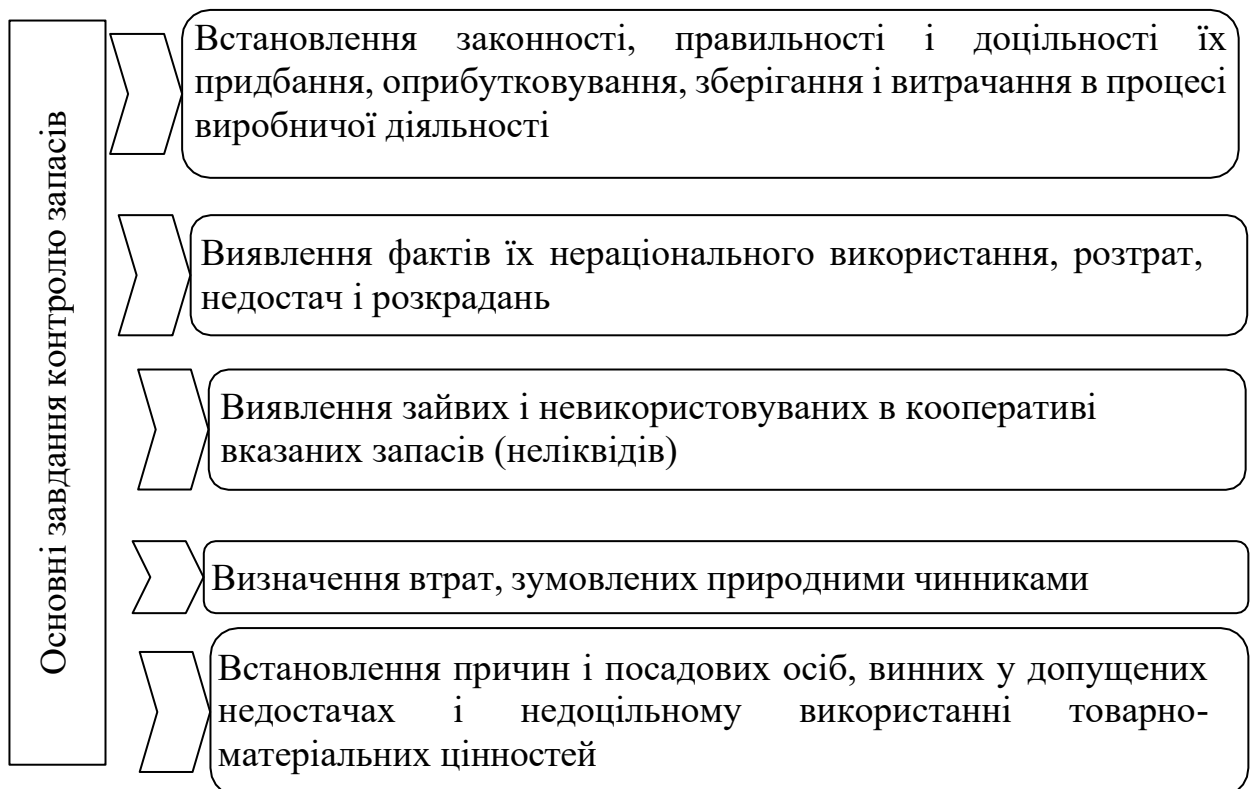

Рис. 3.6. Основні завдання контролю запасів в *****

Процес внутрішнього контролю виробничих запасів можна умовно розділити на чотири етапи (рис. 3.7).

Рис. 3.7. Етапи внутрішнього контролю запасів в *****

Для здійснення контролю використовуються методичні прийоми: розрахунково-аналітичні, органолептичні та документальні. Вони реалізуються через системи перевірки, контрольні вимірювання, інвентаризацію, спостереження за витрачанням запасів на виробництво (суцільне та вибіркове).

Для ефективного контролю запасів на підприємстві рекомендується дотримуватись певної послідовності етапів: придбання, виробництво та реалізація (рис. 3.8).

Під час придбання запасів важливо перевіряти кожну складову процесу, оскільки якість продукції залежить від якості обраних постачальників.

Під час надходження запасів слід контролювати своєчасність поставки відповідно до договору, а також кількісні та якісні характеристики. На складі за збереженням матеріалів відповідає матеріально-відповідальна особа, яка несе відповідальність за недостачу чи пошкодження.

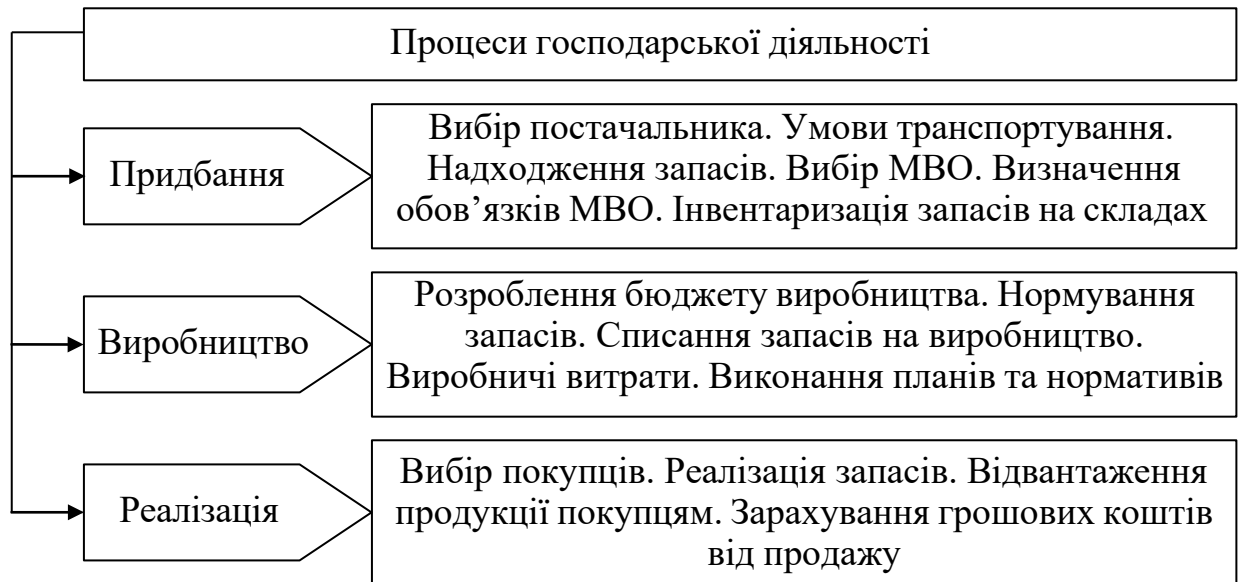

Рис. 3.8. Порядок проведення внутрішнього контролю запасів у розрізі процесів господарської діяльності *****

Інвентаризація дозволяє контролювати залишки, виявляти нестачі та забезпечувати відповідність стану запасів нормативним вимогам. Вона також слугує підґрунтям для управлінських рішень щодо внутрішнього контролю.

На етапі виробництва важливо контролювати витрати матеріалів, заплановані та фактичні, а також вести облік усіх додаткових витрат. Дотримання норм списання запасів на виробництво та облік готової продукції впливає на точність визначення собівартості продукції. Постійний контроль виконання планів і нормативів дозволяє оцінювати ефективність системи внутрішнього контролю.

На етапі реалізації продукції внутрішній контроль спрямований на задоволення потреб покупців та забезпечення оптимальної ціни продажу. Внутрішній контроль запасів є важливою складовою діяльності *****, оскільки від нього залежить ефективність функціонування підприємства, його витрати та доходи.

Для підвищення ефективності контролю рекомендується застосовувати детальний план внутрішнього контролю, що охоплює всі етапи господарської діяльності підприємства. Матеріальні цінності надходять на підприємство за

довіреностями, оформленими відповідно до інструкції «Про порядок видачі довіреностей». Аудитор перевіряє наявність журналу виданих довіреностей, наказів на працівників із правом підпису та своєчасність звітності.

Інвентаризація матеріалів сільськогосподарського призначення проводиться у кілька етапів:

1. Підготовка – сортування, групування, маркування з докладними відомостями про кількість, якість та одиниці виміру.
2. Проведення інвентаризації – фактичний підрахунок і складання інвентаризаційних описів.
3. Звірка показників – порівняння даних інвентаризації з обліковими записами, підтвердження правильності складання описів матеріально-відповідальними особами та передача їх до бухгалтерії для обліку вартості матеріалів.

Таким чином, інвентаризація є ефективним засобом контролю за збереженням виробничих запасів, відповідністю бухгалтерських даних фактичним залишкам і перевіркою реальності відображення вартості запасів у балансі підприємства.

Послідовність етапів контролю за рухом та збереженням товарно-матеріальних цінностей представлені на рисунку 3.9.

Рис. 3.9. Алгоритм внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів для *****

Для ефективного контролю виробничих запасів на підприємстві *****пропонується впровадження спеціально розробленого плану контролю, який передбачає комплекс заходів щодо перевірки наявності, руху та правильності використання матеріальних ресурсів. Цей план включає систематичну перевірку складів, аналіз відповідності фактичних залишків запасів даним бухгалтерського обліку, оцінку доцільності використання матеріалів у виробничому процесі та контроль за дотриманням встановлених норм і процедур. Приклад структури такого плану контролю наведено в таблиці 3.4, що дозволяє наочно продемонструвати етапи, об'єкти та методи здійснення контролю на підприємстві.

Таблиця 3.4

План заходів внутрішнього контролю виробничих запасів в

Види робіт	Час проведення	Виконавці
Комплексна характеристика ведення обліку виробничих запасів	Упродовж звітнього року	Аудитор з внутрішнього контролю
Узагальнена оцінка того, як організовано зведений облік виробничих запасів і наскільки правдиво він відображає їхній реальний стан.	Упродовж звітнього року	Аудитор з внутрішнього контролю
Попередня оцінка функціонування бухгалтерської системи обліку виробничих запасів	Упродовж звітнього року	Аудитор з внутрішнього контролю
Перевірка узгодженості аналітичних даних із синтетичним обліком, показниками Головної книги та фінансової звітності	Упродовж звітнього року	Аудитор з внутрішнього контролю

Надходження матеріальних цінностей до господарства здійснюється шляхом видачі довіреностей особам, які мають право їх отримання, відповідно до вимог інструкції «Про порядок видачі довіреностей». У процесі аудиту перевіряються наступні ключові аспекти:

- наявність та правильність ведення журналу виданих довіреностей;
- наявність наказу, що затверджує співробітників, яким надано право підпису довіреностей;
- своєчасність і регулярність надання звітів щодо використання отриманих довіреностей.

Для прикладу, у *****був розроблений спеціальний тест контролю за внутрішнім обліком виробничих запасів, який представлений у таблиці 3.5, і призначений для систематичної перевірки дотримання процедур обліку та контролю за матеріальними цінностями.

Таблиця 3.5

Тест внутрішнього контролю виробничих запасів кооперативу

№ з/п	Зміст питань	Варіанти відповіді		
		Так	Ні	Інформація відсутня
1	2	3	4	5
1	Наскільки умови зберігання виробничих запасів відповідають установленим нормативним та технологічним вимогам?			
2	Чи визначено та належним чином закріплено матеріальну відповідальність за виробничі запаси, що зберігаються на складах або перебувають у використанні?			
3	Чи забезпечено на підприємстві належну організацію обліку виробничих запасів у розрізі конкретних місць їх зберігання та матеріально відповідальних осіб?			
4	Чи дотримується на підприємстві порядок заміщення працівників, які безпосередньо відповідають за зберігання та відпуск виробничих запасів, на період їх відпустки або тимчасової відсутності?			
5	Чи обмежується доступ до системи обліку виробничих запасів тільки особами, відповідальними за їх ведення?			
6	Періоди проведення інвентаризації: - 1 раз на рік - більше 1-го на рік разу - менше 1-го на рік разу			
7	Чи відображаються результати проведеної інвентаризації у бухгалтерському обліку?			
8	Чи були протягом звітного періоду зафіксовані випадки крадіжок або псування виробничих запасів, і якою була їх вартість?			
9	Чи здійснювалося списання виробничих запасів у межах норм природного убутку та якою є загальна сума таких списань?			
10	Чи проводиться звірення даних аналітичних регістрів бухгалтерського обліку виробничих запасів із показниками Головної			

1	2	3	4	5
	книги?			
11	Чи організовано контроль за своєчасним поданням претензій щодо якості та кількості отриманих виробничих запасів?			
12	Чи здійснюється контроль за своєчасністю повернення невикористаних доручень?			
13	Чи перевіряються та контролюються випадки списання запасів унаслідок їх псування чи знищення?			
14	Чи контролюється правильність визначення кількості отриманих виробничих запасів відповідно до первинних документів?			
15	Чи не включаються до обліку виробничі запаси, що фактично знаходяться на підприємстві, але належать іншим власникам?			

Перевірка своєчасності оприбуткування товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) на підприємстві здійснюється на основі аналізу даних журналу реєстрації довіреностей та відповідних первинних документів. При надходженні матеріальних цінностей проводиться контроль правильності зазначених найменувань і фактичного обсягу ТМЦ відповідно до супровідних документів.

Інвентаризація матеріалів сільськогосподарського призначення передбачає поетапне виконання робіт:

1. Підготовчий етап – передбачає сортування, розкладку та групування матеріалів за видами, сортами чи категоріями. Кожна одиниця маркується ярликами з детальною інформацією про її кількість, вагу, якість та інші характеристики.

2. Фактичний облік – включає перерахунок наявних матеріалів, фіксацію їх фактичних залишків в інвентаризаційних описах та документальне підтвердження результатів.

3. Звірка та узгодження даних – після завершення обліку матеріали підписуються матеріально-відповідальними особами (МВО) для підтвердження правильності описів. Інвентаризаційні описи передаються до бухгалтерії, де відбувається звірка фактичних залишків із аналітичними даними обліку по кожному виду, сорту чи найменуванню, а також відображення їх вартості у бухгалтерських регістрах.

Таким чином, інвентаризація є ключовим механізмом контролю за ефективним збереженням і використанням виробничих запасів, забезпечує достовірність бухгалтерської інформації та відповідність відображеної вартості запасів їх фактичному стану, сприяючи зниженню ризиків втрат, псування або крадіжок.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На основі результатів проведеного дослідження в роботі можна зробити наступні висновки і пропозиції.

Виробничі запаси становлять одну з ключових складових оборотних активів підприємства та забезпечують безперервність виробничих процесів і стабільність господарської діяльності, категорією, від якої значною мірою залежать фінансові результати діяльності підприємства та ефективність використання його ресурсів. Їх економічна природа визначається здатністю приносити майбутні економічні вигоди та можливістю достовірної оцінки вартості, що узгоджується з вимогами НП(С)БО 1 та П(С)БО 9.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси», до запасів відносяться активи, які:

- утримуються з метою подальшого продажу (розподілу чи передачі) у межах звичайної господарської діяльності підприємства;
- знаходяться у процесі виробництва продукції, призначеної для подальшої реалізації;
- призначені для використання у виробничому процесі, під час виконання робіт, наданні послуг або в управлінській діяльності підприємства.

Методи оцінки та відображення запасів у фінансовій звітності суттєво впливають на формування собівартості продукції та фінансовий результат підприємства. П(С)БО 9 та МСБО 2 містять узгоджені підходи щодо оцінки запасів за нижчою з двох величин — собівартістю або чистою вартістю реалізації, проте мають і певні методологічні відмінності. Вибір методу оцінки вибуття запасів, який підприємство встановлює в обліковій політиці, визначає точність розрахунку витрат та об'єктивність фінансових показників.

Вартість придбаних запасів включає всі витрати, що необхідні для доведення їх до стану, придатного для використання у запланованих цілях. До таких витрат відносяться:

- платежі постачальнику за договором, скориговані на суми непрямих податків, що підлягають відшкодуванню;

- ввізне мито та інші обов’язкові збори;
- непрямі податки, які не підлягають відшкодуванню підприємству;
- витрати на транспортування, зберігання та підготовку запасів до використання;
- інші прямі витрати, безпосередньо пов’язані з придбанням і приведенням запасів у стан, придатний для виробничого використання.

Базовою одиницею обліку виробничих запасів є їх найменування або однорідна група (вид). Для всіх однорідних запасів, що мають однакове призначення та умови використання, підприємство застосовує єдиний метод оцінки вибуття, що забезпечує послідовність облікових процедур і достовірність фінансової інформації.

Рациональна організація обліку виробничих запасів повинна включати науково обґрунтоване нормування, своєчасне документальне оформлення операцій, контроль на всіх етапах руху запасів, а також оптимальне формування транспортно-заготівельних витрат.

Об’єктом дослідження в даній роботі виступило ***** району Львівської області.

Проведений аналіз виробничо-господарської діяльності ***** дав змогу комплексно оцінити стан ресурсного забезпечення, рівень спеціалізації, ефективність використання виробничих запасів та динаміку основних економічних показників підприємства за 2022–2024 роки.

Підприємство функціонує у сприятливих природно-кліматичних умовах та має достатній земельний ресурсний потенціал (табл. 2.1), площа якого у 2024 році досягла 610,0 га, що на 18,4 % більше порівняно з 2022 роком. Земельний фонд повністю представлений ріллею, переважна частина якої перебуває в оренді. Зростання посівних площ, попри скорочення площ під кукурудзою, свідчить про розширення виробничої діяльності.

Аналіз структури товарної продукції (табл.2.2) засвідчив чітку зернову спеціалізацію підприємства, де понад 70 % у середньому за три роки припадає

на зернові та зернобобові культури. У 2024 році їх частка становила 89,4 %, що підтверджує стабільний виробничий напрям господарства. Серед технічних культур домінує соя, тоді як вирощування соняшнику припинилося після 2022 року.

Провівши аналіз даних в таблиці 2.3 бачимо, що в 2024 р. в досліджуваному господарстві, порівняно з 2022 р. зросла кількість працівників на 2 особи, щодо посівних площ, тут можна відмітити, що площа посівів по кожному виду культури теж зросла в звітному періоді, крім площі під кукурудзою, яка в 2024 р. зменшилась на 51,7% або на 109 га, крім того соняшник з 2023 року на даному підприємстві перестали вирощувати. Чистий дохід в 2024 році в порівнянні з 2022 роком зріс на 148,9%, зросла частка і по іншим показникам за цей же період, зокрема інші операційні доходи на 57,7%, собівартість реалізованої продукції на 145,3%, інші операційні витрати на 50,6%, зросли також чистий прибуток в 3,3 рази, рівень рентабельності на 33%, зросли активи на 91,7% а також зріс і рівень рентабельності активів на 70,1% .

За рахунок збільшення вартості валової продукції фондодіддача у 2024 р. у порівнянні з 2022 р. збільшилась на 11,1 %, а за рахунок збільшення вартості основних виробничих фондів показник фондомісткості навпаки зменшився 11,1 %.

Але в цілому, спостерігається тенденція до покращення основних економічних показників, що характеризують результати виробничо-господарської діяльності *****.

Окрему увагу приділено аналізу виробничих запасів (табл.2.5). Їх загальна вартість у 2024 році збільшилася на 50,1 %, що відображає активізацію виробничих процесів і зростання потреби в ресурсах. Найбільшими темпами зростали запаси палива, сировини та матеріалів, а також запасних частин, що може бути наслідком підвищення інтенсивності експлуатації техніки.

Серед витрат на виробництво (рис.2.1) домінують матеріальні витрати, питома вага яких становить 70 %, 17% становлять витрати на оплату праці із

відрахуваннями, амортизація основних засобів становить 5% в структурі витрат і 8% становлять інші витрати підприємства.

Це характерно для сільськогосподарських підприємств рослинницького напрямку, де виробничі запаси формують основну частину витрат.

Провівши аналіз дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства (табл.2.6) було виявлено зростання дебіторської заборгованості на 3 853,5 тис. грн, що негативно впливає на ліквідність та свідчить про відволікання обігових коштів із господарського обороту. Найбільшу питому вагу у структурі дебіторської заборгованості становить розрахунки з бюджетом яка на кінець року становила 3827,6 тис. грн. і збільшилась в порівнянні з початком року на 2 565,7 тис.грн., дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка на кінець 2024 року становила 2419,5 тис. грн., або 20,9% знову ж таки варто відмітити що інша дебіторська заборгованість на кінець року трохи зменшилась в порівнянні з початком року на 46,0% або на 172,4 тис. грн.

Щодо кредиторської заборгованості то тут варто відмітити, що вона на кінець року в цілому зменшилась в порівнянні з початком року на 210,2 тис. грн. Це відбулось в основному за рахунок зменшення заборгованості по іншим поточним зобов'язанням на 1397,4 тис.грн., але по інших видах зобов'язанням, то вони на кінець року збільшились, зокрема поточні зобов'язання за розрахунками: з бюджетом – на 21,0 тис.грн., зі страхування – на 34,1 тис. грн., з оплати праці – на 124,8 тис.грн. Збільшилась також кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги – на 1007,3 тис. грн.

Згідно наведених даних таблиці 2.6, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості по підприємству станом на початок 1.01.2024 року дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську в 2,0 рази, а на кінець 2024 року дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську заборгованість у 3,2 рази.

Отже, можна зробити висновок, що хоча дебіторська заборгованість на кінець року більша за кредиторську, і кредиторська заборгованість на кінець

року зменшилась в порівнянні з початком року але це все одно має негативний вплив на фінансовий стан підприємства.

Загальна вартість майна підприємства (табл.2.7) за досліджуваний період зросла на 91,7 %, при цьому найбільше — необоротні активи (у 2,6 рази), що свідчить про оновлення та розширення матеріально-технічної бази. Оборотні активи також збільшилися, однак їх питома вага у складі майна зменшилася за рахунок активних інвестицій в основні засоби.

Оцінка фінансової стійкості (табл. 2.8) показала, що рівень автономії має тенденцію до зниження, однак у 2024 році його значення залишалося в межах нормативу (0,72), що вказує на відносно достатній, хоча й знижуваний рівень фінансової незалежності.

У цілому результати дослідження свідчать, що *****успішно розвиває свою діяльність, демонструє позитивну динаміку економічних показників, активно збільшує виробничі та фінансові ресурси. Разом з тим підприємству необхідно приділити особливу увагу управлінню дебіторською заборгованістю, оптимізації структури витрат та забезпеченню стабільної фінансової стійкості. Це дозволить зміцнити конкурентоспроможність і забезпечити сталий розвиток у майбутніх періодах.

Проведений аналіз нормативно-правових засад, організації бухгалтерського обліку, документообігу та системи внутрішнього контролю досліджуваного підприємства засвідчив, що, незважаючи на загалом задовільний рівень організації облікового процесу, існує низка проблемних аспектів, які потребують удосконалення. Насамперед встановлено, що підприємство не має затвердженого наказу про облікову політику, що суперечить вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та П(С)БО. Відсутність такого документа знижує рівень регламентованості облікових процедур і створює ризики неузгодженості у відображенні господарських операцій.

Оцінка системи документообігу показала, що окремі етапи руху документів не формалізовані належним чином, а процеси контролю залишаються значною мірою ручними. Це зумовлює низьку швидкість обробки інформації та створює ризики втрати або несвоєчасного відображення первинних документів. Запропоноване формування графіка документообігу та його впровадження на підприємстві сприятиме оптимізації руху документів, підвищенню прозорості та оперативності облікового процесу.

Окрему увагу приділено оцінці використання програмного забезпечення. Підприємство здійснює частково облік автоматизовано, однак у контексті сучасних тенденцій цифровізації та враховуючи зростання вимог до автоматизації обліково-аналітичної діяльності, доцільним є поступовий перехід до сучасного програмного продукту «BAS Бухгалтерія». Цей крок забезпечить підвищення точності облікових даних, зниження ризику технічних помилок та значну економію часу працівників.

У частині адаптації обліку до міжнародних стандартів встановлено, що хоча національні положення багато в чому наближені до МСФЗ, проте існують суттєві відмінності у підходах до оцінки запасів, методів їх списання та регулювання документального оформлення операцій. Проведений порівняльний аналіз підтвердив, що гармонізація підходів підприємства з міжнародною практикою сприятиме підвищенню достовірності фінансової звітності та її порівняльності на зовнішніх ринках.

Система внутрішнього контролю запасів на підприємстві потребує вдосконалення, оскільки нині її функціонування недостатньо системне та фрагментоване. Відсутність комплексного плану контролю, нерегулярність контрольних заходів та значна частка ручної роботи під час перевірок створюють передумови для викривлення даних щодо обліку запасів, неефективного використання ресурсів та можливостей зловживань.

На основі проведених досліджень запропоновано такі ключові напрями вдосконалення:

1. Розробити та затвердити наказ про облікову політику відповідно до П(С)БО та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». У наказі передбачити: методи оцінки запасів при їх вибутті (з урахуванням специфіки діяльності), порядок визначення первісної вартості, систему документообігу щодо запасів, структуру робочого плану рахунків, процедури внутрішнього контролю.

2. Розробити детальний графік документообігу, що включає всі етапи: надходження, зберігання, видачу, переміщення, списання та інвентаризацію запасів. Встановити чіткі строки передачі кожного типу документів та відповідальних осіб. Запровадити внутрішні стандарти щодо заповнення та зберігання документів.

3. Поступово перейти на одну із запропонованих нами програм «BAS Бухгалтерія» як сучасний комплекс для автоматизації обліку запасів. Налаштувати автоматизовану систему контролю залишків на складах, що включатиме:

- автоматичний контроль норм витрат,
- нагадування про необхідність поповнення запасів,
- формування аналітичних звітів у реальному часі.

Забезпечити навчання персоналу щодо роботи з програмним продуктом.

4. Уніфікувати методики оцінки запасів із вимогами МСБО 2 «Запаси». Розглянути можливість переходу до методів оцінки, що застосовуються міжнародною практикою (FIFO, weighted average). Забезпечити узгодженість принципів оцінки запасів із міжнародними підходами для підвищення прозорості фінансової інформації.

5. Розробити комплексний план внутрішнього контролю запасів, який передбачає:

- регулярні інвентаризації (у тому числі вибіркові),
- контроль відповідності фактичних залишків даним обліку,
- контроль виконання норм витрачання матеріалів,

- оцінку постачальників і перевірку умов поставок.

Запровадити систему ризик-орієнтованого внутрішнього контролю, яка дозволить своєчасно виявляти відхилення та попереджати порушення.

Використовувати елементи автоматизації під час проведення інвентаризацій (QR-коди, електронні відомості).

6. Оптимізація взаємодії між структурними підрозділами. Чітко розмежувати відповідальність між бухгалтерією, складськими службами, відділом постачання та керівниками підрозділів. Запровадити систему внутрішніх регламентів щодо обліку та контролю виробничих запасів. Забезпечити обов'язкову звірку даних між підрозділами перед складанням періодичної звітності.

Реалізація цих пропозицій сприятиме підвищенню достовірності облікової інформації, оптимізації організації обліково-контрольних процесів, зниженню ризиків втрат і зловживань, а також забезпечить відповідність діяльності підприємства вимогам сучасної економічної, цифрової та міжнародної облікової практики. Удосконалення обліку та контролю виробничих запасів є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємства та ефективності його господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І. А., Демченко Т. А., Кістол А. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161–168.
2. Бондаренко Н. М., Яресько А. М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. № 4. С. 273–281.
3. Бурдейна Л. В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Львів, 2015. 21 с.
4. Бутинець Ф. Ф. *Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність* : навч. посіб. Житомир : ЖІТІ, 2013. 480 с.
5. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : підручник. 3-тє вид. / за ред. д-ра екон. наук, проф. П. О. Куцика. Львів : Вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2023. 308 с.
6. Воронко Р. М., Редченко К. І., Благун І. Г. Міжнародні системи обліку і звітності та аудиту : навч. посібник. 2-ге вид. Львів : Магнолія-2006, 2022. 528 с.
7. Гаврик О. Ю. Організаційні підходи до формування облікового процесу фермерських господарств. *Агросвіт*. 2024. № 20. С. 66–71. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/issue/view/176> (дата звернення: 14.05.2025).
8. Гавриленко В. О., Чиж В. І., Доценко Т. Управління виробничими запасами підприємства у забезпеченні беззбиткової діяльності. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти*. 2023. № 3. С. 153–164.

9. Гаркуша С. А. Автоматизація облікових процесів: впровадження та переваги роботи системи. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2012. Вип. 4 (52). С. 60–65.
10. Глухова В. І., Яценко Н. М. Обліковий та управлінський аспекти сутності та класифікації виробничих запасів підприємства. *Інтернаука*. Серія «Економічні науки». 2020. № 10. URL: <https://www.internauka.com/uploads/public/16061364075160.pdf> (дата звернення: 14.05.2025).
11. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. *Організація обліку* : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2016. 438 с.
12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: www.rada.gou.ua.
13. Грещак М. Г., Коцюба О. С. *Управління витратами* : навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисципліни. Київ : КНЕУ, 2022. 131 с.
14. Дерій В. А. *Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю* : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, Економічна думка, 2019. 272 с. URL: <https://library.wunu.edu.ua/images/stories> (дата звернення: 20.09.2025).
15. Дерій В. А., Лукановська І. Р. Облік витрат у системі управління логістичною діяльністю підприємства. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, № 1, ч. 2. С. 24–30. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/41850>
16. Дмитренко А. В., Балабась І. В. Економічна сутність поняття виробничі запаси. *Економіка і регіон*. 2016. № 2 (57). С. 149–152.
17. Задорожний З. М. Формування облікової політики в умовах цифрової трансформації економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 2. С. 30–36.
18. Економіка підприємства : навч. посіб. / О. М. Бандурка, Є. В. Ковальов, М. А. Садиков, О. С. Маковоз ; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : ХНУВС, 2017. 192 с.

19. Електронна бухгалтерія : підручник для здобувачів вищої освіти / В. Я. Плаксієнко, І. М. Назаренко, К. С. Жадько, С. А. Гаркуша ; за ред. В. Я. Плаксієнка. Київ : Центр навч. літ., 2021. 334 с.
20. Живко З. Б., Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С., Ціцька Н. Є. Звітність аграрних підприємств: зарубіжна й вітчизняна практика. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 2. С. 383–392.
21. Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків : затв. наказом Міністерства фінансів України від 11 серп. 1994 р. № 69.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0202-94#Text> (дата звернення: 10.10.2025).
22. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30 листоп. 1999 р. № 291 (зі змінами і доповненнями).URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 12.09.2025).
23. Історія економіки та економічної думки : підручник / В. В. Козюк, Л. А. Родіонова та ін. ; за ред. В. В. Козюка, Л. А. Родіонової. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 792 с.
24. Козаченко А. Ю., Чудак Л. А. Методичні підходи до обліку витрат і калькулювання собівартості продукції аграрних підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 7. С. 133–140.URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN> (дата звернення: 10.09.2025).
25. Конюхов С. Л., Солопанов О. І. Вибір формату обміну даними між веб-додатком та базою даних, написаною на FOXPRO. URL: http://xne1aajfpcds8ay4n.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_6_13.pdf (дата звернення: 10.09.2025).

26. Коваль Н. І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінський аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 93–105.
27. Кодекс етики професійних бухгалтерів Міжнародної федерації бухгалтерів : затв. рішенням Аудиторської палати України від 30 листоп. 2006 р. № 168/7 (зі змінами і доповненнями). URL: <http://www.kadrovik.ua> (дата звернення: 22.09.2025).
28. Кодекс цивільного захисту України від 1 лип. 2013 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 22.09.2025).
29. Конституція України від 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.09.2025).
30. Кудницький О. О., Горинь М. О., Мисак Г. І. Економічна сутність, класифікація та завдання обліку витрат виробництва у сільському господарстві. *Ефективна економіка*. 2023. № 4.
31. Куцик П. О. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : підручник. Львів : Вид-во ЛТЕУ, 2023. 308 с.
32. Куцик П. О., Бачинський В. І., Кузьмінська К. І., Чабанюк О. М. Особливості застосування методу цільового калькулювання собівартості продукції у процесноорієнтованому виробництві. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2022. Вип. 43(2). С. 25–32.
33. Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Кольба Р. В. Діджиталізація як функція облікової діяльності: коронакриза як контекст. 2021. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/337.pdf>
34. Ляшенко Г. П., Овсяннікова В. І. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-27>
35. Малецька О. І., Прокопишин О. С., Мирончук З. П. Облікова інформація у системі формування антикризового управління персоналом

аграрних підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. Вип. 16, т. 2. С. 168–178.

36. Малюга Н. М. Фінансовий облік : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 310 с.

37. Маркіна І. А., Вороніна В. Л., Рудич А. І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. *Держава та регіони*. 2020. № 4 (115). С. 140–147.

38. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів : затв. наказом Міністерства фінансів України від 10 січ. 2007 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text> (дата звернення: 22.09.2025).

39. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : затв. наказом Міністерства аграрної політики України від 18 січ. 2001 р. № 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.09.2025).

40. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29 груд. 2006 р. № 1315. URL: <http://uazakon.com> (дата звернення: 23.09.2025).

41. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : затв. наказом Міністерства фінансів України від 28 берез. 2013 р. № 433. URL: <http://dtkt.com.ua> (дата звернення: 23.09.2025).

42. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів : затв. наказом Міністерства аграрної політики України від 27 верес. 2007 р. № 701. URL: <http://uazakon.com> (дата звернення: 23.09.2025).

43. Михайлов С. І., Степасюк Л. М., Городенко С. В. Економіка підприємства : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : ЦП «Компринт», 2018. 419 с.

44. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, МСБО та тлумачення КТМФЗ) : міжнар. норматив. док. (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2025).

45. Мовчанюк А. В. Економічна сутність виробничих витрат та їх роль у системі управління діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 31. URL: <http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/8186/1/642-1-10-20211018.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).
46. Мулик Я. Формування та облік маркетингових витрат підприємства. *Економічний дискурс*. 2022. Т. 1, № 1–2. С. 52–63. URL: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2022-1-6>.
47. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 7 лют. 2013 р. № 73. URL: <http://dtkt.com.ua> (дата звернення: 10.09.2025).
48. Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні : нормативно-практичний довідник. URL: <http://www.interbuh.com.ua> (дата звернення: 10.09.2025).
49. Нашкерська Г. В. Методологія і практика оцінювання у фінансовому обліку : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 426 с.
50. Овчаренко М. В. Облік і аналіз витрат на виробництво насіння соняшнику в аграрних підприємствах : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» / наук. кер. В. В. Ярова. Харків, 2024. 89 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).
51. Огійчук М. Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : підручник / М. Ф. Огійчук, М. І. Беленкова, Л. О. Сколотій та ін. ; за ред. М. Ф. Огійчука. – 7-ме вид., переробл. і допов. – Київ : Алерта, 2016. – 1040 с.

52. Павлюковець М. П. Розвиток бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств в умовах інтернет-технологій : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2014. 244 с.

53. Павленко О. П., Бурсук Г. Ю. Фінансовий аналіз оборотних активів та оптимізація джерел їх формування. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 981–984. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_223.

54. Педченко Н., Тітенко Л., Мілька А., Артюх-Пасюта О., Тітенко Ю. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. *Науковий вісник ПУЕТ*. Серія «Економічні науки». 2023. № 1(107). С. 29–36. URL: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-1-4>

55. Пікуліна Н. Ю., Шило Л. А. Тенденції розвитку інформаційних технологій, що застосовуються в бухгалтерському обліку, аудиті та внутрішньому контролі. *Проблеми економіки транспорту* : зб. наук. праць Дніпропетровського НУЗТ ім. акад. В. Лазаряна. 2013. Вип. 6. С. 68–75.

56. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30 листоп. 1999 р. № 291 (зі змінами і доповненнями). URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 11.10.2025).

57. Плекан М. В., Гайдучок Т. С., Головчак Г. В. Переваги та недоліки програм автоматизації бухгалтерського обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 10–15.

58. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

59. Подолянчук О. А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88–101.

60. Подолянчук О. А., Коваль Н. І., Гудзенко Н. М. *Облік у фермерських господарствах* : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 374 с.

61. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29 листоп. 1999 р. № 290 (зі змінами і доповненнями).URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.10.2025).

62. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 груд. 1999 р. № 318 (зі змінами і доповненнями).URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

63. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 20 жовт. 1999 р. № 246. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

64. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : затв. наказом Міністерства фінансів України від 24 берез. 1995 р. № 88.URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

65. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : затв. наказом Міністерства фінансів України від 2 верес. 2014 р. № 879. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

66. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22 січ. 1996 р. № 116.URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

67. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

68. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 852-IV (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

69. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

70. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів : наказ Міністерства статистики України від 21 черв. 1996 р. № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

71. Про затвердження типових форм первинного обліку : наказ Міністерства статистики України від 29 груд. 1995 р. № 352. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

72. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах : наказ Мінагрополітики України від 02.07.2001 р. № 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

73. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України від 5 лип. 1994 р. № 81/94-ВР (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

74. Про Примітки до річної фінансової звітності : наказ Міністерства фінансів України від 29 листоп. 2000 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-00> (дата звернення: 10.09.2025).

75. Прокопишин О. С. Блокчейн як перспективна технологія обліку. *Новітні технології в розвитку бухгалтерського обліку* : матеріали круглого столу (23 лют. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Б. Гнатишин. Львів : ЛНАУ, 2021. С. 140–145.

76. Прокопишин О., Поліщук О., Возна І. Вплив інформаційних технологій на розвиток професії бухгалтера. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 20–21 квіт. 2022 р.). Полтава, 2022. С. 388–391.

77. Річні звіти ФГ «Омельянівка» Вінницького району Вінницької області за 2022–2024 рр. (внутрішні матеріали підприємства).

78. Роєва О. С., Шепелюк В. А., Жуган В. Інтеграція обліково-аналітичного забезпечення в систему управління виробничими запасами підприємства. *Вчені записки КНЕУ*. 2024. Вип. 37. С. 87–96.
79. Россоха В. В. Методологія та її роль у сучасних економічних дослідженнях. *АгроІнКом*. 2009. № 1–4. С. 50–55.
80. Рубан Л. О., Яковенко Т. І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 319–324.
81. Скрипник С., Лавров Р., Шепель І. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2579>.
82. Ткаченко О. С., Саванчук Т. М. Управлінський облік як складова природного виробництва у фермерських господарствах. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 32. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-4> (дата звернення: 14.05.2025).
83. Томчук В., Михайлишена А. Особливості обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31, № 3. С. 198–205.
84. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : підручник / М. Ф. Огійчук та ін. ; за ред. М. Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2016. 1040 с.
85. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 656 с.
86. Цветкова Н. Сучасна організація обліку та складання звітності для прийняття управлінських рішень. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2018. № 3. С. 14–27.
87. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

88. Чабанюк О. М., Лобода Н. О., Кузьмінська К. І. Бухгалтерський облік та прикладні програмні рішення. BAS Бухгалтерія : навч. посібник. Київ : Алерта, 2024. 234 с.

89. Шалімова Н. С., Роєва О. С. Проблемні аспекти використання інвентаризації як аудиторської процедури та джерела аудиторських доказів. *Бухгалтерський облік, аналіз, контроль, оподаткування, фінансовий менеджмент: сучасні виклики та перспективи розвитку* : монографія. Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д. О., 2018. С. 120–138.

90. Швед А., Романів Ю. Обліково-аналітичне забезпечення бізнес-процесів в умовах цифрової економіки. Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку: тези доп. XI Всеукр. студ. наук.-практ. конф., присвяч. 74-й річниці від дня народження д. е. н., професора Петра Степановича Березівського. Львів, 2025. С. 208–209.